

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

JAPONSKÉ RODINNÉ PRÁVO V HISTORICKÉM VÝVOJI

Zpracovala: Hana Pálková

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Hana PÁLKOVÁ
Osobní číslo:	R18M0297P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Japonské rodinné právo v historickém vývoji
Zadávací katedra:	Katedra právních dějin

Zásady pro vypracování

- Úvod
- Starobylé rodinné klany
- Zákoník Taihó
  - Ideální typ rodiny dle zákoníku
  - Instituce manželství
  - Představitel rodu
- Období do reforem Meidži
  - Období Šógunátu
  - Izolace japonského práva
  - Oficiální rodinná morálka
- Období od reforem Meidži po konec 2. světové války
  - Recepce pruského právního systému
  - Ústava Meidži
  - První občanský zákoník
- Recepce práva amerického po 2. světové válce
  - Reforma soukromého práva
  - Nový občanský zákoník
- Moderní úprava rodinného práva
  - Manželství
  - Rozvod
  - Adopce
  - Náhradní mateřství
- Porovnání s rodinným právem českým
- Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz zvláštní seznam

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **22. června 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 29. srpna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem zpracovala, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 22. března 2023

.....
Hana Pálková

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat vedoucímu mé diplomové práce JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi, Ph.D., děkanovi Fakulty právnické ZČU, za cenné rady, připomínky, ochotu a odborné vedení při psaní mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Stručný přehled historických období	3
1.1. Období Džómon 縄文時代 (10 000-300 př.n.l.)	3
1.2. Období Jajoi 弥生時代 (300 př. n. l. – 300 n.l.).....	4
1.3. Období Kofun /Jamato 墳時代 (300–645)	4
1.4. Období Asuka 飛鳥時代 (645 – 710).....	5
1.5. Období Nara 奈良時代 (710 – 794)	6
1.6. Období Heian 平安時代 (794-1185)	8
1.7. Období Kamakura 鎌倉時代 (1185–1333)	8
1.8. Období Muromači 室町時代/ AŠIKAGA 足利幕府 (1333-1568).....	9
1.9. Období Azuči-Momojama 安土桃山時代 (1568-1600)	11
1.10. Období Edo 江戸時代 (1600-1868)	11
1.11. Období Meidži 明治時代 (1868-1912)	13
1.12. Období Taišó 大正時代 (1912-1926).....	14
1.13. Období Šówa 昭和時代 (1926-1989).....	15
2. Vývoj rodiny a rodinného práva	16
3. Zákoník Taihó 大宝律令	19
3.1. Hlava domu.....	19
3.2. Manželství.....	20
4. Ústava Meidži - Císařská ústava Velkého Japonska 大日本帝国憲法 (<i>Dainippon teikoku kenpó</i>).....	22
4.1. Úvodní ustanovení Ústavy	23
4.2. Císařská přísaha 告文	24
4.3. Císařský reskript 憲法発布勅語 (<i>Kenpō happu chokugo</i>).....	24
4.4. Preambule/Císařský edikt 上諭 (<i>Joyu</i>)	24
4.5. Kapitola I. – Císař 第1章 天皇 (<i>Dai 1-shō ten'nō</i>).....	25

4.6. Kapitola II. – Práva a povinnosti subjektů 第2章 臣民権利義務 (<i>Dai 2-shō shinminkenrigimu</i>)	25
4.7. Kapitola III. – Císařský sněm 第3章 帝国議会 (<i>Dai 3-shō teikoku gikai</i>)	26
4.8. Kapitola IV. – Ministři a státní rada 第4章 国务大臣及枢密顧問 (<i>Dai 4-shō kokumudaijin to Sūmitsukomon</i>)	27
4.9. Kapitola V. – Soudnictví 第5章 司法 (<i>Dai 5-shō shihō</i>)	27
4.10. Kapitola VI. – Finance 第6章 会計 (<i>Dai 6-shō kaikei</i>)	27
4.11. Kapitola VII. – Doplnující ustanovení 第7章 補則 (<i>Dai 7-shō hosoku</i>)	28
5. Občanský zákoník Meidži.....	29
5.1. Obecná ustanovení	30
5.2. Hlava a členové domu.....	31
5.2.1. Práva a povinnosti hlavy a členů domu	33
5.2.2. Pozbytí postavení hlavy domu	34
5.3. Manželství.....	35
5.3.1. Náležitosti manželství	35
5.3.2. Neplatnost a zrušení manželství.....	37
5.3.3. Majetek manželů.....	38
5.3.4. Rozvod	39
5.4. Rodič a dítě	40
5.4.1. Osvojení	41
5.5. Rodičovská moc.....	46
5.5.1. Účinky rodičovské moci	46
5.5.2. Zánik rodičovské moci.....	48
5.6. Opatrovnictví	48
5.6.1. Funkce opatrovníka.....	50
5.6.2. Zánik opatrovnictví.....	52

5.6.3. Dohlížející osoba	53
5.7. Rodinná rada	54
5.8. Vyživovací povinnost	55
6. Vznik prvního občanského zákoníku 1948	57
6.1. Recepce amerického práva po 2. světové válce, nový občanský zákoník ..	58
6.1.1. Příprava nového občanského zákoníku.....	58
6.1.2. Tvorba občanského zákoníku	59
6.2. Občanský zákoník	59
6.2.1. Manželství.....	60
6.2.2. Rozvod	61
6.2.3. Rodičovská moc.....	62
6.2.4. Osvojení	62
6.2.5. Rodinná rada	63
7. Stručný exkurz do vývoje českého rodinného práva	64
7.1. Vlivy působící na vývoj českého právního systému s přihlédnutím k rodinnému právu	64
7.1.1. Římské právo	64
7.1.2. Kanonické právo	64
7.1.3. Reformy za období vlády Josefa II.	65
7.1.4. Další úpravy	65
7.2. Porovnání	66
8. Závěr	69
Resume.....	71
Seznam pramenů a literatury	73

ÚVOD

Cílem mé diplomové práce je identifikovat a popsat vývoj rodinného práva v japonské historii do roku 1951, kdy Japonsko po 2. světové válce získalo znovu nezávislost. Čerpat budu zejména ze zákoníku *Taihó* a občanského zákoníku *Meidži*. Dále se budu věnovat zejména úpravám manželství, rodičovství, postavení žen a správě majetku z pohledu rodinného práva.

Dílčím cílem mé práce je popsat stav právní úpravy institutu náhradního mateřství a institutu adopce v obdobích významných změn rodinného práva, což jsou období zákoníku *Taihó* a *Meidži*.

V první kapitole, oproti původnímu zadání, v zájmu celistvosti celé práce stručně popíši jednotlivá období dějin Japonska. Budu se zabývat všemi obdobími od starověku (*Džómon, Jajoi, Kofun, Asuka, Nara, Heian*) přes středověká období (*Kamakura, Muromači, Azuči – Momojama*) až po novověk (období *Edo, Meidži, Taišó, Šówa, Hensei*). Výsledkem mé práce v této kapitole bude stručný přehled hospodářského a právního vývoje Japonska. V tomto popisu se budu, pokud to bude možné, soustředit zejména na klany, domy, rodiny a společnost.

V druhé kapitole se budu věnovat vývoji rodiny a rodinného práva v Japonsku od nejstarších období až po období moderních dějin. Původně jsem v navržené osnově chtěla popisovat starobylé rodinné klany, ale po prozkoumání a načtení různých podkladů mi tato varianta přijde pro práci vhodnější.

Ve třetí kapitole popíši zákoník *Taihó*, což je jeden z prvních významných dokladovatelných milníků v historickém vývoji japonského rodinného práva.

Ve čtvrté kapitole pokládám za nutné, pro pochopení kontextu občanského zákoníku v období *Meidži*, přiblížit čtenáři Císařskou ústavu Velkého Japonska.

Podrobně se budu věnovat občanskému zákoníku z období *Meidži* (pátá kapitola), ve které se zaměřím zejména na oblasti manželství – náležitosti, zrušení, neplatnosti, majetku a rozvodu. Dále se zaměřím oblasti rodičovství – osvojení, rodičovské moci a opatrovnictví. Poté podrobně popíšu institut tzv. hlavy rodiny, její práva a povinnosti a kdo jsou členové rodiny a institut rodinné rady. Vycházet budu z anglického originálu „The Civil Code of Japan“, které v roce 1898 přeložil z japonštiny do angličtiny pan Ludwig Lönholm. Pro účely své práce jsem části týkající se rodinného práva a ústavy sama přeložila.

Tyto oblasti popíšu i z pohledu moderního rodinného práva v období po 2. světové válce. Výsledkem těchto kapitol bude zmapování vývoje práva pod vlivem Francie, Německa a USA. Svou práci skončím v období vzniku nového občanského zákoníku. Tento rozsah diplomové práce se mi vzhledem k možnostem práce jeví jako maximálně možný.

V závěru v 7. kapitole zasadím do kontextu milníky vývoje japonského rodinného práva a k tomu odpovídající období českých a československých dějin.

Vzhledem k nedostatku zdrojů v českém jazyce budu se opírat o zdroje v angličtině, němčině a japonštině.

1. STRUČNÝ PŘEHLED HISTORICKÝCH OBDOBÍ

Tuto kapitolu si dovolím zahájit citátem z čínské kroniky Wej Ťi (r. 237 n.l.) v čínštině s českým překladem: 侏族生活在大洋中的多山島嶼上.....侏族土地溫暖溫和...(Lidé *Wa* žijí na hornatých ostrovech uprostřed oceánu ... Země *Wa* je teplá a mírná ...). Tento citát je jedním z prvních písemných dokladů o existenci Japonska.

S ohledem na přehlednost práce v této kapitole stručně popíšu jednotlivá období dějin Japonska. Tento historický exkurz zahrnuje období přibližně od 10 století př. n. l., dále pak vznik třídní společnosti a první státy na japonském území (cca do 6 století n. l.), raně feudální centralizovaný stát (7–9 století n.l.), období rozvoje a upevnění feudalismu až po vznik monarchistického systému, japonský imperialismus, obě světové války až po poválečné Japonsko.

První zmínky o Japonsku je možné najít pouze v čínských zdrojích a to proto, že čínští vládcí podnikali na území Japonska častá vojenská tažení. To je také jeden z důvodů proč japonské právo do jisté míry vycházelo z čínského. Nicméně během historie se vývoj práva pohyboval od jednoho extrému k druhému. Takže můžeme postupně pozorovat vlivy evropské, americké i téměř dvě stovky let trvající absolutní izolaci 19. století.

1.1. Období Džómon 縄文時代 (10 000-300 př.n.l.)

Období neolitické kultury *Džómon* trvalo přibližně od roku 10 000 př.n.l. až do roku 300 př.n.l. Názory na to, kdy doba kultury *Džómon* začala se různí. Před 2. světovou válkou bylo dominující hypotézou období 4 000-3 000 let př. n.l. Jiné teorie tvrdily, že období *Džómon* začalo před 10 000 lety.¹

V tomto období, dle různých archeologických nálezů, přišli na Japonské ostrovy první lidé přes pevninské mosty. Tyto pevninské mosty spojovali ostrov Hokkaidó s asijským kontinentem. Jiné archeologické nálezy však ukazují, že lidé

---

¹ BOHÁČKOVÁ, L., WINKELHÖFEROVÁ, V., Vějíř a meč 1. vydání, Praha: Nakladatelství Panorama, 1987, s. 24. 11-092-87

nepřišli pouze přes pevninské mosty, ale že připluli po moři z jihovýchodní Asie během migrace. Lidé se v tomto období živili převážně lovem a sběračstvím.

Nicméně je potřeba zdůraznit, že japonský archeologický výzkum, zejména od 2. světové války, učinil významný pokrok. Jsou již zmapována mnohem starší období v jílové vrstvě například v oblasti *Kantó*, *Hokkaidó* nebo *Okinawa*.

1.2. Období Jajoi 弥生時代 (300 př. n. l. – 300 n.l.)

V roce 300 př.n.l. začíná nahrazovat období *Džómon* období *Jajoi*, které trvalo od roku 300 př.n.l. do roku 250 n.l. Toto období je pojmenované podle lokality *Jajoi*, které se nachází v dnešním tokijském obvodu *Bunkjó*. V období *Jajoi* přišlo na Japonské ostrovy velké množství imigrantů z korejského poloostrova. Tito lidé s sebou přinesli především technologii ohledně zpracování kovu (bronzu i železa současně), kultivaci rýže nebo hrnčířský kruh.

Přibližně v tomto období v díle čínských historiografů *Anály pozdních Chanů* (*Chou Chan-šu*), která byla ovšem sestavena až v 5. století n.l., nacházíme poměrně rozsáhlou pasáž o Japonsku, které se pochopitelně tehdy ještě nenazývalo Japonskem, ale zemí „*Wa*“, v překladu trpaslík.²

Kultura *Jajoi* nepřekryla ani nevytlačila lid kultury *Džómon*, jak se zprvu soudilo. Podrobnější archeologický výzkum odhalil, že obě kultury na sebe navazovaly.³

1.3. Období Kofun /Jamato 墳時代 (300–645)

K období *Kofun* (období mohyl) se přiřazuje vznik jednotného japonského státu. Historici jsou názoru, že japonský stát vznikl někdy během 4. až 6. století. Přestože bylo v této době po vzoru Číny povýšeno dějepisectví na státem řízenou

---

² TOMÁŠEK Michal, Přehled dějin japonského práva. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 7. ISBN 978-80-85889-87-1

³ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Nejstarší osídlení a etnogeneze. In: *Dějiny Japonska*. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 27. ISBN 25-088-86.

činnost, potýkáme se s nedostatkem písemných pramenů, které by pomohly blíže osvětlit proces formování státu *Jamato*.

Jak ve své knize, Dějiny Japonska, uvádějí její autoři Edwin O. Reischauer a Albert M. Craig, bylo Japonsko v zásadě kmenovou společností srovnatelnou s germánskými kmeny z období římské říše. Dětila se do velkého počtu rozvětvených rodových společenství nazývaných *udži*. V podřízeném postavení vůči organizovaným společenstvím *udži* stály skupiny *be*, což byly zpravidla zemědělské komunity nebo komunity rybářů, tkalců, výrobců keramiky, věštců atd.⁴

Předpokládá se, že v období *Jamato* stát již v 5. století n.l. již zahrnoval hospodářsky nejvýznamnější oblasti japonského souostroví, tj. nížiny středního Honšú, a formou tributních vztahů snad kontroloval i některá jiná území. Jeho panovníci již vládli z dědičného titulu a opírali svou moc nejen o vojenskou a hospodářskou převahu, ale také o náboženské funkce. Kromě toho vystupovali jako představitelé *Jamata* v zahraničních stycích. Na moci se však podíleli i představitelé aristokracie kmenů integrovaných do státu *Jamato*, kteří zasahovali do nástupnických sporů, jak se o tom zmiňují pozdější kroniky.⁵

Prokazatelně udržoval se státem *Jamato* vztahy čínský stát *Wej. Himeko*, královna státu *Jamato* získala od roku 239 od státu *Wej* zlaté pečetidlo.

1.4. Období Asuka 飛鳥時代 (645 – 710)

V období *Asuka* začal pronikat a sílit vliv Číny na japonské souostroví. Japonský právní systém se inspiroval právním systémem čínským, přijal se systém pěti trestů a vznikla nová koncepce státu, která byla ovlivněna i čínským konfucianstvím.

Jak ve své knize *Vějíř a meč* uvádějí autorky Libuše Boháčková a Vlasta Winkelhöferová je pro japonskou společnost příznačné, že vždy kladla důraz na tituly. Už v rané fázi japonské historie tituly vyjadřovaly společenské postavení

---

⁴ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M., Dějiny Japonska, 2. doplněné vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 11, IBSN 978-80-7106-513-5

⁵ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Nejstarší osídlení a etnogeneze. In: *Dějiny Japonska*. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 51. IBSN 25-088-86.

i povinnosti hlav rodových skupin *udži*. Nejvýznamnější z nich, např. předáci rodiny *Ki*, byli *omi*. Předáci rodin, které vykonávali vojenské nebo obřadní funkce měli titul *muradži*. Nejniže postavení otroci byli *jakko* a otrokyně *menojakko*.⁶

Významným počinem nové politiky, kterou v 604 připravil princ *Šótoku Taiši* (聖德太子) vládnoucí jménem císařovny *Suiko*, bylo přijetí nových reforem inspirovaným *konfuciánstvím* s výmluvným názvem *Taika no Kaišin*, což v překladu znamená „Velká změna“. Koncepce reformy byla obsažena v Chartě o sedmnácti člancích (*Džúšidicidžó kempó*), ve které je vyjádřena nová koncepce státu, a v Císařském výnosu o reformách. Tato změna zasáhla všechny oblasti správního práva.

Edikt *Taika* (*Kaišin no mikotonori*) vyhlášení v roce 646 se do jisté míry inspiroval zásadami čínské ústřední a oblastní správy. V čele ústřední správy stál císař, který řídil zemi se dvěma státními orgány: státní radou (*dadžókan*) a kultovní radou (*šingikan*). Čínský systém ministerstev byl modifikován z šesti na osm.⁷

V období *Asuka* byl učiněn také pokus o zavedení čínského systému jmenování úředníků. Úředníci měli být vybíráni podle schopností – včetně státních zkoušek a potlačen měl být systém dědičných titulů. Tento systém nikdy nebyl naplněn, vládnoucí rody nebyly ochotny se těchto svých výhod zříci. Je velmi poučné, jak se tyto historické paralely dají identifikovat v našem současném systému řízení státu – viz zavádění Zákona o státní službě od roku 2004 dosud.

1.5. Období Nara 奈良時代 (710 – 794)

Za přechodový rok do období *Nara* je pokládán rok 710. Tím hlavním důvodem je přestěhování císařského dvora do nového hlavního města *Heidžó*. Toto nově vybudované město podporovalo centristický směr vlády, bylo sídlem složité struktury státní správy včetně nespočetného množství úředníků. Výstavba a funkce tohoto města pro 200 000 obyvatel se inspirovaly Čínou. Bylo sídlem dvora, úředníků a jejich pomocníků. Město bylo pro tehdejší potřeby ve všech parametrech

---

⁶ BOHÁČKOVÁ, L., WINKELHÖFEROVÁ, V., *Vějíř a meč* 1. vydání, Praha: Nakladatelství Panorama, 1987, s. 50. 11-092-87

⁷ TOMÁŠEK Michal, *Přehled dějin japonského práva*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 19-20. ISBN 978-80-85889-87-1

předimenzované. Co se týče hospodářského zabezpečení bylo zcela nedostatečné a parazitovalo na hospodářství okolních provinciích. V okamžiku, kdy se dvůr a úředníci přestěhovali jinam, ztratilo toto město smysl a zmizelo.⁸

Další významnou událostí tohoto období byl objev mědi v lokalitě *Čičibu*. Na tento objev je navázán značný pokrok při zpracování kovů a zemědělství. Objev to byl natolik významný, že na jeho paměť byla vyhlášena éra *Wadó* (Japonská měď).⁹

I v tomto období se Japonci inspirovali čínskou správou a převzali jejich model správy země. V období *Nara* bylo Japonsko stále zaostalé. Hlavní formou obchodních transakcí stále zůstávala barterová výměna (přestože byly několikrát dány do oběhu měděné mince). Původní staré rody *udži* se přeměnily v širěji pojatou dvorskou šlechtu – *kuge*.¹⁰

Japonsko bylo rozděleno na vesnice, okresy a provincie. V čele provincií stály guvernéri – pocházející z významných šlechtických rodů císařského dvora. Guvernéri měli mimo jiné na starost administrativu v jednotlivých provinciích a vybírání ročních daní od poddaných. Dále pak se z nejmocnějších dvorských šlechtických rodin vybírali osoby do vlivných funkcí centrální byrokracie země.

V období *Nara* šlechtické rodiny měli obrovský vliv na vnitřní politiku země. Ačkoliv byl císař hlavou země, měl slabou pozici a toho silná vládnoucí šlechta využila. Aby si tyto silné vládnoucí rody udrželi moc v rodině, tak prosadili dědické právo ohledně významných byrokratických pozic. Na tyto pozice už nebyli dosazováni jedinci dle svých schopností, ale namísto toho se vlivné byrokratické pozice dědili v rodině a tím si tyto dvorské šlechtické rodiny udrželi moc a vliv na zemi.

---

⁸ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Dějiny Japonska. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 88. ISBN 25-088-86.

⁹ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Dějiny Japonska. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 88-89. ISBN 25-088-86.

¹⁰ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M., Dějiny Japonska, 2. doplněné vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 21-22, IBSN 978-80-7106-513-5

1.6. Období Heian 平安時代 (794-1185)

Období *Heian* trvalo mezi lety 794 - 1185. V roce 794 se císařský dvůr opět přestěhoval. Tentokrát do města *Heian-kjó* (dnešní Kjóto). Důvody stěhování byly stejné jako v minulém období – tj. vzrůstající moc buddhistických klášterů. Toto stěhování ovšem z pohledu sociálního či ekonomického nepřineslo žádné významné změny. Velký význam mělo přerušení oficiálních styků s Čínou v roce 838, což vedlo k potlačení čínského vlivu a osamostatnění japonského práva.

V období *Heian* dochází k decentralizaci Japonska. Provincie si zachovaly vysoký stupeň autonomie. Posiluje privatizace politiky dvora, z čehož plyne zmenšování se státního majetku. Vznikaly soukromé armády. Dosavadní vládnoucí moc, kterou do jisté míry do této doby dokázala udržet císařská rodina, se přenesla na vůdce vlivných dvorských klanů. Ačkoliv císař stále oficiálně panoval nad Japonskem, opravdovou moc měl v rukou rod *Fudžikawa*. Ze sňatkových spojení mezi rodem *Fudžikawa* a císařskou rodinou se rodili přímí následníci trůnu, což jen posílilo již tak velkou moc tohoto rodu. Vytvořili si monopol na poradní kancelář pro trůn a na ústřední funkce, na které se nevztahovaly zákoníky.¹¹ Rod *Fudžikawa* ovládl dva velmi důležité úřady. Těmito úřady bylo *seššó*, což byl regent nezletilého císaře, a úřad *kampaku*, což byl regent dospělého císaře.

V roce 1155 došlo k občanské válce *Heidži*, díky které získaly vliv nad císařským dvorem rodiny *Taira* a *Minamoto*. Po zbytek období *Heian* pokračovali boje mezi těmito dvěma rody o císařský trůn. Toto období ukončila až bitva u *Dannoury* v roce 1185, kde rod *Minamoto* definitivně porazil rod *Taira*.

1.7. Období Kamakura 鎌倉時代 (1185–1333)

Období *Kamakura* trvá od roku 1185 do roku 1333. Toto období je pokládáno a významný předěl v historii Japonska. Ústup císařské moci a vzestup vojenské šlechty (*samurajů*) a návazně na to vznik efektivně fungujícího vojenského aparátu zapříčinil založení *šógunátu*. Dalším významným

---

¹¹ OBDOBÍ HEIAN [online]. Praha: Panorama, 1987 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://www.japonsko.info/heian.php>

charakteristickým rysem tohoto období je boj o moc mezi významnými japonskými rody.

Šógun byla formálně nejvyšší funkce v systému vojenské vlády v Japonsku. Jako takový existoval až do roku 1867, kdy abdikoval poslední šógun *Keiki*.¹²

Titul *seji taišógun (generalissimo potlačující barbary)* získal po vítězné bitvě u *Dannoury (Dan-no-ura/壇ノ浦の戦い)* Jorimoto *Minaoto* (1147–1199). Ten založil svůj vlastní šógunát a nastalo období diktatury. Diktátoři – šógunové – vládli namísto císaře, který měl jen formální moc a postavení. Jorimoto zjednodušil dosavadní centrální správu země. Jeho poradními orgány se staly tři komory:

I. komora úřednická (*samuraidokoro*)

II. komora politická (*mandokoro*)

III. komora soudní (*mončúdžo*)

Po smrti šóguna *Jorimota Minamoto* byl rod *Minamoto* vyhnán a rod *Hódžó* převzal moc nad Japonskem.

Vliv na vývoj práva v Japonsku měla mongolská tažení. Japonský právní systém se již v této době vzdálil od právního systému čínského a zcela se osamostatnil. Japonský právní systém tvořila směs psaných norem, soudních precedentů a právních obyčejů. V režimu šógunátu byly preferovány vojenské rozkazy a nařízení. V období *Kamakura* se vyvíjelo i soukromé právo.

V době šógunátu politický vliv císařského dvora postupně slábl, a naopak moc rodu *Hódžó* sílila. Postupem času však vojenští vazalové byli s diktaturou rodu *Hódžó* stále více nespokojeni a ve dvacátých letech 14. století se shromáždili kolem císaře *Godaiga*. V roce 1333 došlo k svrnutí šógunátu a opět nastoupila přímá císařská vláda.

1.8. Období *Muromači* 室町時代/ AŠIKAGA 足利幕府 (1333-1568)

Období *Muromači* trvá od roku 1333 do roku 1568. Krátce po svrnutí rodu *Hódžó* se císařství rozdělilo na Severní dvůr a na Jižní dvůr, přičemž císař vládl

---

¹² VASILJEVOVÁ, Z., Dějiny Japonska. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 149-150. ISBN 25-088-86.

Jižnímu dvoru. Rivalita mezi těmito dvěma dvory trvala až do roku 1392. V období *Muromači* moc *šógunátu* slábla., V důsledku toho se Japonsko rozpadlo na několik malých států, které proti sobě válčili. Tyto nepokoje na japonském území trvaly až do konce tohoto období.

Další významnou událostí, kterou je potřeba zmínit je, že v období *Muromači* připluli na japonské souostroví první Evropané, se kterými přišlo i křesťanství. Během následujících desetiletí se pak křesťanství podařilo rozšířit svůj vliv.

Spolu s rozdělením Japonska na mnoho menších států se rozdělila i právo tvorba na tomto území. Místní vládcí vydávali četné rodové zákoníky, kterými upravovali jak otázky veřejnoprávní, zejména vojensko – správní a trestní, tak otázky soukromoprávní jako byla věcná práva, dědické právo a obchod.¹³ V trestním právu se opouští od ukládání mírných trestů a prosazují se tresty tvrdší, jako například trest upálení či trest nabodnutí na kůl. Dále během tohoto období vzniklo obchodní a finanční právo. Upustilo se systému cechů a prosadil se systém přímých dodavatelů a obchodníků.

Pro ilustraci tohoto období si dovolím přeloženou citaci z dokumentu vlády šóguna *Takaudži Ašikaga*, který vydal tzv. *Regule Kemmu (Kemmu šikimotu)*, které byly formálně začleněny mezi japonské zákoníky, přestože jsou spíše politickou deklarácí. Tento překlad je z knihy Zdeňky Vasiljevové *Dějiny Japonska*.¹⁴

„Jest záhodno – dodržovat šetrnost; omezit pitky a nestřídmé zábavy; potlačovat zločiny; skoncovat se zabíráním soukromých domů; vrátit ladem ležící půdu v hlavním městě původním majitelům; podporovat zakládání podpůrných bratrstev a zastaváren; za hejtmany v provinciích jmenovat osoby mají schopnosti k vedení správních záležitostí; zamezit intrikám vlivných šlechticů, žen a mnichů zenových sekt a sekty Ricu; být na pozoru před liknavostí úředníků a pečlivě zvažovat jejich výběr; tvrdě vymycovat úplatkářství; dbát, aby hodnostáři u dvora odmítali veškeré dary; pečlivě volit osoby pro službu v nejbližším okolí panovníka; dodržovat pravidla etikety; zvláště odměňovat hodnostáře vynikající nezištností

---

¹³ TOMÁŠEK Michal, *Přehled dějin japonského práva*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. ISBN 978-80-85889-87-1.

¹⁴ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 190. ISBN 25-088-86.

a oddaností; pozorně naslouchat stížnostem chudých klášterů a šintoistických svatých; pronášet výroky vládce včas a náležitou formou.“

1.9. Období Azuči-Momojama 安土桃山時代 (1568-1600)

Období *Azuči-Momojama* trvalo mezi lety 1568-1600. V tomto období začal proces znovusjednocení Japonska. Nicméně je na místě objasnit co pojem „sjednocení“ v tomto období znamenal. V tomto smyslu „sjednocení“ neznamenal likvidaci jednotlivých knížectví, ale úsilí udržet mezi nimi přiměřenou rovnováhu a nepřipustit případné koalice ohrožující říši. Jednotlivým knížectvím byla přiznávána značná autonomie, ale všechny kroky *šógunátu* vedly k připoutání obyvatelstva k půdě a zamezení kontaktu mezi jednotlivými knížectvími.

Je namístě zmínit tři důležité osoby, které o toto sjednocení usilovali. Byli jimi vůdci *Oda Nobunaga*, *Tojotomi Hidejoši* a *Tokugawa Iejasu*. *Odovi Nabunagovi* se podařilo obsadit tehdejší hlavní město Kjóto, avšak neustále musel čelit vzdoru soukromých armád japonské šlechty a buddhistických škol. Jeho nástupci, *Tojomo Hidejošimu*, se povedlo silou i hospodářskými kroky sjednotit japonské území. Jeho významným počinem byla revize a zavedení nového pozemkového katastrálního soupisu (*taikó kenči 検地*)“.

1.10. Období Edo 江戸時代 (1600-1868)

Období *Edo* trvalo od roku 1600 do roku 1867. Začátkem období je vznik nového *šógunátu* pod vedením *Tokugawa Iejasu* ve městě Edo, dnešní Tokio. Tento *šógunát* trval po celé období Edo. V období Edo se se Japonsko uzavřelo do sebe a minimalizovalo kontakt s vnějším světem. Současně došlo k potlačení křesťanství na japonském území a v roce 1640 byla uzákoněna povinná registrace k buddhismu jako oficiálnímu náboženství.

Politika izolace omezila obchod se zahraničím pouze na přístav Nagasaki, kam mohli připlouvat lodě pouze z Číny a Holandska. Teprve v roce 1853 pod hrozbou dělostřelby byla japonská vláda donucena otevřít japonské přístavy cizineckým lodím. Tímto incidentem byla oslabena japonská vláda a *šógunát* se nakonec pod vlivem západu rozpadl.

V období *togunavského šógunátu* došlo k zavedení striktní společenské hierarchie (*ši nó kó šó*). V sestupném pořadí se jednalo o:

Ši, tj. úředníci – samurajové,

Nó, tj. rolníci – prvovýrobci,

Kó, tj. řemeslníci – druhotní výrobci,

Šó, tj. obchodníci – jejich společenský přínos byl hodnocen nejnižší.¹⁵

Došlo také k zvýšení počtu knížecích rodů z 250 na 284. Tyto rody byly rozděleny do tří kategorií. První kategorie – rody spřízněné s *Togunawy (šimpan)*. Z těchto rodů mohl být vybrán *šógun* v případě, že nebyl přímý následník. Mezi těmito rody zaujímaly výsadní postavení 3 rody odvozující původ od mladších synů *šóguna Iejasu (gosanke)*. V průběhu času k nim přibyly další tři rody. Do druhé kategorie náleželi dědiční vazalové *Togunawů – fudai*. Z těchto loajálních rodů byli vybíráni úředníci do funkcí v *šógunátní* vládě. Třetí kategorií byla vnější knížectví (*tozama*), což byly zbytky starých knížecích rodů z období válčících knížectví. Tato kategorie se nikdy netěšila plné důvěře *šóguna*.¹⁶

V období *tokugawského šógunátu* byl vliv císaře oslaben. Normy vydávané *šógunem* měli vyšší právní sílu proti nařízení, které vydával císař. Císařské normy byly spíše označovány za morální normy. Jak v knize „Právní dějiny mimoevropských zemí“ píší autoři Balík S., Balík S. ml. a Balík S. jr., japonské právo se v tomto období opíralo o tři základní pilíře:

První z nich byl zformulování v tzv. Zákoníku sedmnácti článků prince *Šitoku* z r. 604 slovy „Je třeba zachovávat harmonii“. Tato věta vychází z konfuciánského učení, pro které představovalo právo spíš zmatek a nejistotu. Soulad a harmonie ve smyslu konfuciánství jsou pružná pravidla vycházející s dobrovolné a přirozené příslušnosti jedinců k společenské skupině a pevně danými vztahy mezi nimi. Právní donucení je tedy v tomto smyslu zbytečné, je-li tato harmonie správně pochopena a zachována.

---

¹⁵ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M., Dějiny Japonska, 2. doplněné vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 88, ISBN 978-80-7106-513-5 (Zástupný_text1)

¹⁶ VASILJEVOVÁ, Zdeňka. Dějiny Japonska. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 244-245. ISBN 25-088-86.

Druhým pilířem bylo uznání výlučného postavení státu.

Třetím pilířem byly cizí vlivy při utváření japonského právního systému.¹⁷

1.11. Období Meidži 明治時代 (1868-1912)

Období *Meidži* trvalo od roku 1868 do roku 1912. Období *Meidži* se pojmenováno po císaři *Meidži* a jeho reformách, které přebudovali Japonsko v moderní stát. Po rozpadu *šógunátu* byla obnovena císařská moc na Japonskem. Město Edo bylo přejmenované na Tokio. Křesťanství přestalo být zakázané náboženství a tradiční hierarchie rozdělení společnosti na kasty byla zrušena. Dalším krokem k modernizaci bylo zavedení formální rovnoprávnosti pohlaví.

Během období *Meidži* nastalo reformy v oblasti právní, v oblasti politické a v oblasti ekonomické. Došlo například k reformě armády a námořnictva, průmyslu, zavedla se povinná školní docházka, došlo k centralizaci správy, ustanovení parlamentu a nejvyššího soudu atd.

V roce 1889 byla vydána ústava *Meidži*, oficiálně pojmenovaná jako Ústava Velkého japonského císařství, při jejíž sepisování se Japonci inspirovali evropskými ústavními systémy. Tato ústava byla platná až do roku 1946, kdy byla nahrazena novou ústavou, která se vzhlížela v americkém právním systému. Ústavní koncepce byla označena jako císařské zřízení, ve kterém byl císař zdrojem veškeré moci. Výkonná a zákonodárná moc byla především v rukou císaře, s tím že zákony císař vydává se souhlasem Parlamentu. Ústava *Meidži* také zformovala Parlament, který se dělil na Horní Parlament, který se skládal ze šlechty a osob, které do Horní komory jmenoval sám císař, a na Dolní komoru, do které byly voleni zastupitelé. Zajímavostí je, že volební právo do Parlamentu měli pouze plnoletí muži, kteří odváděli roční daň v určité výši.

Ústava *Meidži* nebyla jedinou velkou právní změnou, která v tomto období udála. V roce 1898 byl vydán občanský zákoník, který byl rozdělen do pěti částí. Skládal se z všeobecné části, věcných práv, závazkového práva, rodinného práva

---

¹⁷ BALÍK, S., BALÍK, S. ml., BALÍK, S. jr., Právní dějiny mimoevropských zemí (stručný nástin). 4. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. s. 158, ISBN 978-80-7380-848-8

a dědického práva. Manželství zde bylo definováno jako smlouva, kterou nutno uzavřít před orgánem státu.

Dále pak byl roku 1899 vyhlášen obchodní zákoník, který upravoval všeobecnou část, obchodní společnosti, obchodněprávní úkony a námořní obchod. Obchodní zákoník mimo jiné upravoval osobu obchodníka, obchod jako činnost, obchodní zastoupení a rozdělil obchodní korporace na čtyři druhy. Byly to společnost s ručením omezeným, veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a komanditní společnost na akcie. Kromě psané úpravy obchodního práva v Japonsku nadále platilo mnoho právních obyčejů, pokud neodporovali obchodnímu zákoníku.

Po obchodním zákoníku byl v roce 1907 zaveden trestní zákoník a trestní řád. Při sepisování trestního zákoníku se Japonci vzhlíželi v evropských kodifikacích ohledně ukládání trestů. Byly zavedeny tresty nucených prací, pokuty, trest smrti či trest zabavení věci. Také trestní řád přijal evropské zásady trestního procesu. Mezi tyto zásady se například řadil zákaz mučení, zásada že není žádný zločin bez zákona či právo na obhajobu. Dále často byly uznávány soudní precedenty, ačkoliv nebylo pro soudce povinné se soudními precedenty řídit.

V roce 1890 byl ještě přijat Občanský soudní řád, který byl rozdělen do dvou částí. První část se skládala z úpravy o řízení nalézacím a řízením odvolacím. Druhá část obsahovala úpravu o řízení vykonávacím. Občanský soudní řád převzal veškeré základní zásady civilního procesu kontinentálního práva jako zásadu veřejnosti, zásadu volného hodnocení důkazů nebo zásadu jednotnosti řízení.¹⁸

1.12. Období Taišó 大正時代 (1912-1926)

Období *Taišó* (*Velká spravedlnost*) trvalo od roku 1912 do roku 1926. Jedná o poměrně krátké období. Období *Taišó* navazuje svými pokroky na období *Meidži* a dochází k obrovským technickým pokrokům a modernizaci institucí. V tomto období v Japonsku začali vznikat politické strany. Tradičně silné zůstávalo postavení armády. V tomto období dochází k dalším reformám ve státní správě

---

¹⁸ TOMÁŠEK, Michal, Přehled dějin japonského práva. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 70. ISBN 978-80-85889-87-1.

a k posílení autonomie obcí. Kvůli obrovským vládním výdajům, které především směřovaly na armádu, ale i průmyslovým odvětvím, hrozila Japonsku finanční krize. V tomto období Japonsko zcela anektovalo Koreu. Hospodářská krize v Japonsku byla zažehnána vypuknutím I. Světové války v Evropě. Japonsko nově vzniklé možnosti zcela využilo. Celkový objem Japonského vývozu během války stoupl 2,5krát

Během první světové války Japonsko stálo na straně Trojdhody, která se původně skládala z Francie, carského Ruska a Velké Británie. Postupně se k Trojdhodě, stejně jako Japonsko v roce 1914, přidali i další země. V roce 1919 se Japonsko účastnilo Pařížské mírové konference, na které bylo Japonsku uznána nadvláda nad nemnoho tichomořskými ostrovy. Dále se ještě Japonsko stalo členem rady Společnosti národů.

Ačkoliv nebylo Japonsko silně ovlivněno první světovou válkou, kvůli pozdější ekonomické krizi (1926) a neustálému nárůstu populace se země v meziválečném období postupně přeorientovala na militarismus.

Japonská armáda se snažila vyřešit problém domácí hospodářské krize pokusem o zvětšení území a z tohoto důvodu zaútočila na Čínu. Tím začala druhá japonsko-čínská válka, která skončila roku 1945 prohrou Japonska.

1.13. Období Šówa 昭和時代 (1926-1989)

Období *Šówa* začíná rokem 1926, a trvá až do roku 1989. Po porážce ve 2. světové válce bylo Japonsko až do roku 1952 okupováno spojeneckými silami v nichž měli rozhodující vliv USA. Byl obnoven demokratický režim. V 60.-70. letech došlo k obrovskému rozvoji ekonomiky. V tomto období byly též normalizovány vztahy s Čínou.

1.14. Období Heisei 平成時代 (1989-2019)

V tomto historickém období, které začíná korunovací císaře *Akihita*, který zvolil pro své panování název „všudypřítomný mír“. V tomto mírovém období Japonsko prošlo ekonomickou krizí, přírodní katastrofou nebývalých rozměrů – zemětřesením na ostrově Honšú, ale i úspěchy jako bylo pořádání výstavy Expo.

2. VÝVOJ RODINY A RODINNÉHO PRÁVA

V předchozí kapitole jsem se věnovala stručnému popisu japonských historických období. V této kapitole bych chtěla popsat vývoj, systém fungování rodiny nebo klanových uskupení a vývoj rodinného práva od období neolitu do moderní doby.

V neolitickém období kultury *Džómon* vznikala sídliště složená s několika samostatných obydlí. Tato společenství měla pravděpodobně svého vůdce, ale vzhledem ke složitosti obstarávání potravy nebyl prostor pro žádnou třídní diferenciaci. Základní jednotkou uspořádání byl *rod (udži)*. Stařešinové rodu byli voleni a řídili věci zemědělské a zřejmě i náboženské.

V období *Jajoi* tedy přibližně v letech 100–300 př.n.l. se začali tvořit místní klany, které tvořily malé „politické jednotky“. Lidé postupně hromadili majetek, začali žít v obcích, vytvořili společenské třídy. Převládala patriarchální společnost. V tomto období měla na vývoj *rodin (mura)* a rodinných klanů vliv čínská koncepce rodinných klanů, která měla pak značný vliv na další vývoj japonského práva. V čele „*mura*“ stál volený stařešina, který měl do jisté míry i veřejnou moc. Čínský vliv na japonské právo ovšem nebyl úplný. Například se v Japonsku nevyvinul obyčej právního nástupnictví mezi mužskými potomky, o čemž svědčí četné případy panovnic – královen nebo císařoven v čele japonských států v nejstarších obdobích.¹⁹

Co se týče vývoje sociální struktury, klíčový byl v raných obdobích rozvoj v zemědělství. Budování závlahového zemědělství v rovinách a tím i rozvoj pěstování rýže dovršil rozpad prvobytně pospolné společnosti. Struktura společnosti se mění. Objevují se různé druhy specializací práce a vznikají pozice řemeslníků, vrstva vládnoucí a organizační. Otroci byly společným rodovým majetkem.

V období *Asuka* se japonští reformátoři shlédli v čínském právním systému a v Konfuciovi a jeho učení. Jak ve své knize *Dějiny Japonska* uvádí PhDr. Zdeňka Vasiljevová, CSc. (formulací poplatná době komunismu), Císařským výnosem o reformách (*Kaišin no mikotonori*) bylo zrušeno soukromé vlastnictví půdy

---

¹⁹ TOMÁŠEK, Michal, *Přehled dějin japonského práva*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 8-9. ISBN 978-80-85889-87-1

a komunit. Půda byla zestátněna. Místo nich se původním majitelům poskytovala léna na výživu. Posilována byla centrální státní správa. Vznikly nové územní jednotky – provincie. Tyto byly propojeny sítí státních komunikací, které byly pod ochranou státních ozbrojených sil. Obyvatelstvo bylo seskupeno do obcí po padesáti usedlostech. Byla zavedena státní daň z půdy.²⁰

V období Asuka bylo též po čínském vzoru v Japonsku zavedeno nová koncepce státu inspirovaná konfucianstvím. Konfucius se ve svých názorech zaměřil mimo jiné na uspořádání vztahů mezi lidmi. Za velmi důležitý znak společenských vztahů považoval Konfucius jejich hierarchizaci podle systému tzv „pěti vztahů – *wu-lun*“. V souladu s konfucianským učením s důrazem na přirozený pořádek, jde o následující vztahy:

I. Mezi panovníkem a poddaným

II. Mezi otcem a synem

III. Mezi manželem a manželkou

IV. Mezi starším sourozencem a mladším sourozencem

V. Mezi přáteli²¹

Nicméně Japonsko mělo proti Číně své vlastní jedinečné rodinné prvky, které s čínským právem zcela nekorelovaly. Zejména nebylo pro Japonsko důležité přirozené pokrevní příbuzenství, ale větší důraz kladly na výše uvedených konfucianských pět společenských vztahů.²²

Takto postupně se japonská rodina vyvíjela závislosti na půdě a úctě k tradicím. V období *Edo* (*tokugavský šógunát*) byl institucionalizován nový model fungování společnosti. Rodina byla navázána na vlastnictví majetku (movitého i nemovitého) a předmětem rodinných vztahů byla zejména správa tohoto majetku a vzájemná práva a povinnosti mezi hlavou rodiny (*košu*) a jednotlivými členy

---

²⁰ VASILJEVOVÁ, Zdeňka, Dějiny Japonska. Vydání I. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 68. ISBN 25-088-86.

²¹ TOMÁŠEK Michal, Přehled dějin japonského práva. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 12-13. ISBN 978-80-85889-87-1

²² BELLAH, Robert N. , *Tokugawa Religion*, Glencoe, 1985, IBSNN13 9780029024607

rodiny. Obecně se soukromoprávní vztahy v rodině do značné míry podobaly římskému rodinnému systému.²³

V sedmdesátých letech 19. století v Japonsku započala příprava občanského zákoníku (období *Meidži*). V tomto období zákonodárci vedeni snahou o reformu japonského právního systému započali s recepcí zahraničních právních systémů. Nejprve to byla francouzská cesta, posléze německá (přesněji pruská). Tato německá recepce práva respektovala tradiční zvykové právo v oblasti rodiny. Tato druhá (německá) recepce občanského práva, která nabyla účinnosti v roce 1898, byla odborníky vyhodnocena jako nedemokratická. Tento stav byl společností i zákonodárci soustavně kritizován. Na základě této kritiky byl celý systém v roce 1947 vyměněn za právo americké.²⁴

Tento velký přerod od tradiční japonské společnosti k moderní prozápadní velmi přesně ve své skvělé knize „Japonsko a jeho lid“ popsal Alois Svojsík: *„V kulturních dějinách Japonska pozorovati lze zřejmě tři veliké periody. Prvá stojí pod vlivem Číny a Koree, a nazvati ji lze jakousi periodou náboženskou. Druhá počíná asi rokem 1200, a nazvati ji lze periodou rytířství. Nastoupením císaře Mucuhita počíná třetí perioda, období Meidži, „Osvícení“, moderního přerodu kultury.“*²⁵

---

²³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., Římské právo. 2. vydání. Praha, nakladatelství C.H. Beck 1995 – část II, oddíl III., Římské právo rodinné, s. 132

²⁴ HALÁSZOVÁ, V., Závislost současné japonské rodiny na tradičním ideálním typu. 2008. E-Journal Karlovy Univerzity, ISSN 1214-8725

²⁵ SVOJSÍK, A., Japonsko a jeho lid. Praha, nákladem A. Svojsíka v Praze II., s. 144, 1913

3. ZÁKONÍK TAIHÓ 大宝律令

Zákoník *Taihó*, nebo také *kodex Taihó*, by přijat v roce 701 n.l., někdy se uvádí rok 702 nebo 703 n.l. Zákoník se považuje za první psaný japonský zákoník. Při sepisování se autoři zákoníku inspirovali čínskými zákoníky z dynastií *Tchang* a *Suej*. Zákoník především upravoval trestní a správní právo. Stanovil zřízení správních orgánů ústřední vlády; provincií (*kuni*), kterým vládli guvernéri (*kokushi*) jmenovaní ústřední vládou; okresů (*gun* nebo *kōri*) spravovaných okresními guvernéry (*gunji*) vybíranými na místní úrovni z řad šlechty; a městských částí o 50 domácnostech, které spravovali předáci.²⁶

Zákoník *Taihó* rodinnému právu nevěnuje zas tak velkou pozornost. Jediná právní úprava týkající se rodiny je v souvislosti s domácností neboli domu, tzv. „ie“-家. Dům si zákoník vykládá jako ekonomickou jednotku, u které se předpokládalo společné vlastnictví majetku členů domu. Členy domu tvořili pokrevní příbuzní, osoby, kteří se do domu přizemili a dokonce otroci. Pokud člověk nepatřil do domu, hledělo se na něj, jako by neexistoval. Každému dospělému zaregistrovanému členu domu byl od císaře přidělen, jakožto vlastníka půdy, kus půdy, který tvořil hlavní prostředek jejich obživy. I v přerozdělování půdy však vládla jistá hierarchie. Platilo, že muži dostávali větší příděl než ženy, avšak ženy stále dostávali větší příděl než otroci.

Půdu k obživě dostávali pouze ti, kteří byli zapsáni v registrech. Mezi tyto osoby se však děti neřadili, proto se na ně mohlo vlastně hledět, jako kdyby právně neexistovali. Za dítě byl považován každý, kdo neměl partnera. Na věk se v tomto případě nepřihlíželo. Děti otroků měly rozdílné postavení od dětí členů domu. Dítě otroka se prostřednictvím sňatku nebo adopce členem domu mohlo stát členem domu a bylo pak na dítě hleděno jako na člena domu, ale pouze až v dospělosti.

3.1. Hlava domu

Zákoník *Taihó* upravoval i tzv. hlavu domu 戸主 (*košu*), v překladu „pán dveří“ nebo „hlava rodiny“. *Košu* se mohl stát muž, ale nemusel to být nutně

---

²⁶ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (1998, July 20). Taihō code. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Taiho-code> (Britannica T. Editors of Encyclopaedia)

nejstarší muž v domě. *Košu* řídil veškeré záležitosti týkající se domu a všichni členové domu ho museli poslouchat. Hlavu domu členové domu neoslovovali jménem, ale pane, aby mu prokázali respekt, který mu náleží. Pouze jiný *košu* mohl *košu* oslovovat jménem.

V roli *košu* bylo soustředěno několik rolí:

- 1) Byl představitelem (hlavou) *ie* a navenek ji reprezentoval,
- 2) Byl nejpřímějším potomkem předků a tím i představitel symbolického patrilineárního rodu,
- 3) Byl správcem přidělené císařské půdy, která byla prostředkem obživy pro celou skupinu,
- 4) Byl správcem rodového majetku,
- 5) Byl otcem, manželem, bratrem, švagrem, dědečkem a tchánem,
- 6) Byl kronikářem skupiny (*ie*) a vlastně jejím tvůrcem, protože byla tvořena jen těmi, koho do ní napsal.²⁷

Jedinou povinností hlavy domu byla povinnost vůči svým předkům a ochránit dům a přenechat ho potomkům. Každý dům měl svoji svatyni, kde uctívali své předky. Úkolem hlavy domu bylo zajistit, aby jméno předka bylo zapsáno na oltární tabuli. Úkolem žen pak bylo donášet oběti předkům, jako byly například pokrmy. *Košu* zodpovídal za správu půdy, která mu a jeho členům domu byla přidělena císařem. Správou bylo myšleno obdělávání půdy a odvod daní císaři za využívání této půdy. *Košu* mohl poměrně volně zacházet s rodovým majetkem. Majetek nemohl pouze prodat či dát do zástavy, alespoň ne bez souhlasu vlastníka. Mohl být také určen správcem rodového majetku. Členové rodu často potřebovali souhlas od *košu* ve věcech osobního života. Jeho souhlas byl nutný při výběru partnera či partnerky, k uzavření sňatku, rozvodu či osvojení.

3.2. Manželství

Podle zákoníku se muž může oženit, pokud je mu patnáct a více let a dívka se může provdat, pokud jí je třináct a více let. Zajímavostí je, že zákoník dokonce upravoval, komu všemu bylo nutné oznámit manželství, a dokonce i v jakém

---

²⁷ HALÁSZOVÁ, V., Závislost současné japonské rodiny na tradičním ideálním typu. 2008. E-Journal Karlovy Univerzity, ISSN 1214-8725, str. 6

pořadí. V případě, kdy se provdává žena, se musí nejdříve informovat její prarodiče, pak její rodiče, následně sourozenci otce nevěsty, poté bratři nevěsty, a poté až prarodiče ze strany matky. Pokud takové příbuzné nevěsta nemá, mají se informovat sourozenci matky nevěsty a bratranci a sestřenice otce nevěsty.

Zákoník *Taihó* připouštěl pouze manželství mezi dvěma osobami. To však šlo v rozporu s tehdejšími zvykovými právy, které polygamií do jisté míry připouštělo. Zvykové právo připouštělo jednu hlavní manželku, avšak to nezakazovalo manželovi mít vedlejší ženy neboli konkubíny. Nejednalo se však o oficiálně uznané manželky. Vedlejší ženy měly také právo na půdu pro obživu, tudíž z toho vyplývá, že byly i zapsány v registru domu, a tudíž i členové domu. Vedlejší ženy mohly také jako ostatní členové domu i dědit majetek. Ačkoli na konkubíny se hledělo jako na plnohodnotné členy domu, stále neměli stejné postavení jako hlavní manželka. Příkladem bylo, že v dědické posloupnosti měla hlavní manželka přednost před konkubínami, stejně tak měla hlavní manželka, na rozdíl od konkubín, právo uzavřít svatební smlouvu a rozvést se.

Postavení manželky bylo v této době poměrně rovnocenné vůči manželovi, což se považuje za velice pokrokové uvažování. Ačkoliv měl manžel právo spravovat majetek manželky, manželka měla velkou volnost ohledně správy svého majetku. Nastala-li situace, že se pár rozvedl, manžel si majetek manželky nemohl ponechat a musel ho vrátit. V této době převládal názor, že manželka podporuje a pomáhá manželovi, a proto má nárok na polovinu všeho, co manželé získají.

Rozvod manželů podle zákoníku *Taihó* byl možný v sedmi případech. Manželé se mohli rozvést z důvodu nevěry, neposlušnosti vůči rodičům manžela, pokud manželka nemohla mít děti, dědičné nebo jiné vážné nemoci, závislosti, tendence krást a šíření pomluv. Při sepisování těchto důvodů se Japonci inspirovali právní úpravou rozvodu po vzoru Číny a konfucianství. Existovala i jistá ochrana manželek před rozvodem. Pokud manžel vstoupil do manželství chudý a skromný a následně, díky přínosu a vlivu své manželky, nashromáždil manžel bohatství nebo získal úřední post či vyznamenání, nebylo pro manžela k dispozici pět ze sedmi důvodů pro rozvod manželství.²⁸

---

²⁸ CARKEEK, V.,M., *The Taiho Code, the First Code of Japan*, 1 Wash. L. Rev. 182,1926. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.uw.edu/wlr/vol1/iss3/3>

Zákoník taktéž upravuje i zrušení manželství. Manželství lze zrušit, pokud manžel odejde do zahraničí a nevrátí se do tří let, a nemá s manželkou žádné dítě. Pokud manželé mají dítě, tak platí, že manželství lze zrušit, pokud se manžel nevrátí do pěti let. Dále pak zrušit manželství lze, pokud manžel uprchne a nevrátí se do dvou let, pokud nemá s manželkou dítě, a do tří let, pokud s manželkou má dítě. Uběhne-li tato doba, může se žena opět provdat.

Podobná úprava je i za situace, kdy je sňatek sjednán. Pokud svatba neproběhne do tří měsíců od sjednání sňatku, dům zaslíbené ženy může požádat o zrušení sňatku. Rodina ženy může požádat o zrušení sňatku i pokud zasnoubený muž uprchne a nevrátí se do jednoho měsíce, nebo pokud muž odpluje do ciziny a nevrátí se do jednoho roku, či jestliže muž spáchá tak závažný trestný čin, že mu hrozí trest nucených prací delší jak jeden rok.

Vysoká důležitost v zákoníku *Taihó* byla formálně přikládána primogenituře, která je v něm obsažená. Dědicem se mohl stát vždy jeden, a to nejstarší syn.

Na zákoník *Taihó* navazuje kodex *Yōrō* 養老律令 (*Yōrō-ritsuryo*), který byl vyhlášen v roce 757 a byl revizí zákoníku *Taihó*. Původní zákoník *Taihó* se nedochoval, ale většina textu v kodexu *Yōrō* byla převzata ze zákoníku *Taihó*.

4. ÚSTAVA MEIDŽI - CÍSAŘSKÁ ÚSTAVA VELKÉHO JAPONSKA 大日本帝国憲法 (*DAINIPPON TEIKOKU KENPÓ*)

明治維新 (*Meidži išin*) v češtině restaurování *Meidži* či obnova *Medži* jsou události, díky kterým přešlo Japonsko od uzavřené feudální země na více pokrokovou a demokratickou zemi, která přijala demokratické hodnoty. Tato nová éra začala v roce 1868 a došlo k opětovnému obnovení moci císaře, vzniku japonské ústavy a císařského sněmu, nastalo mnoho reforem a ukotvily se občanská práva jako je například právo na majetek, volební právo, svoboda vyznání atd. Japonsko po dvou stoletích téměř absolutní izolace od okolního světa bylo ovlivněno zejména západní společností a prošlo revoluční přeměnou. Jak ve své knize *Dějiny Japonska* uvádějí autoři Reischauer a Craig: „Většina právních reforem byla prováděna postupně a z důkladné přestavby celého právního systému

*se vyklubal náročný a dlouhodobý úkol. Návrhy zákonů, v nichž se odrážel zejména francouzský vliv, byly podány v letech 1881 a 1888.*²⁹

Ústava byla v této době chápána jako dar od císaře, který byl stále považován jako potomek bohů a nedotknutelná osoba.

Velmi přesně potřebu této historické reformy popsal ve své knize *Japanese Law*, zejména v druhé kapitole, která se zabývá historií, prof. *Hiroshi Oda* (Právnická fakulta tokijské univerzity, University College London). „Hlavním důvodem potřeby kodifikace práva bylo mezinárodněprávní postavení Japonska v 19. století. Na konci éry *šogunů* bylo Japonsko nuceno do nerovnoprávného postavení vůči cizím zemím. Cizinci v Japonsku měli trestněprávní imunitu, protože západní země považovaly japonské právo za příliš primitivní na to, aby jej bylo možné aplikovat na jejich občany.“³⁰

Ústava *Meidži*, oficiálně nazývaná Císařská ústava Velkého Japonska, je označována jako znak moderního státu, byla vyhlášena dne 11. února 1889. Ústava se dělila na úvodní ustanovení a sedm kapitol. Jednotlivé kapitoly se členily takto:

- 1) císař,
- 2) práva a povinnosti poddaných,
- 3) císařský sněm,
- 4) ministři a státní rada,
- 5) soudnictví,
- 6) finance,
- 7) doplňující ustanovení.

4.1. Úvodní ustanovení Ústavy

Úvodní ustanovení ústavy *Meidži* obsahuje obecné hodnotové ideje, císařská přísaha, která byla složená ve svatyni v císařském paláci, císařského reskriptu o vyhlášení ústavy a preambuli.

---

²⁹ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M., Dějiny Japonska, 2. doplněné vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 159, ISBN 978-80-7106-513-5

³⁰ HIROSHI, Oda, *Japanese Law – The History of Japanese Law*, Nakladatelství: Oxford University Press, 1992, s. 14, ISBN13 9780198764564

4.2. Císařská přísaha 告文

V císařské přísaze císař přísahá na své předky, že v rámci velké politiky zachová starobyrou formu vlády, která v Japonsku přetrvávala po staletí, před úpadkem. V souvislosti na rychle pokrokový rozvoj civilizace se císař zavazuje vydávat jasné a zřetelné zákony, které budou vodítkem, pro určení, jakým směrem se bude země ubírat. Císař dále slibuje, že půjde příkladem svým poddaným ohledně dodržování vydávaných zákonů.

4.3. Císařský reskript 憲法発布勅語 (*Kenpō happu chokugo*)

Císařským reskriptem se ústava vyhláší na základě nejvyšší moci, kterou císař zdědil po svých předcích. V reskriptu je uvedeno, že ústava je vydávána pro dobro Japonců a jejich potomků.

V druhém odstavci je oslavována japonská říše, její historie a předchozí císaři. Od císařových poddaných se předpokládá, že se budou řídit císařovými názory a snahami o zviditelnění Japonska v zahraničí.

4.4. Preambule/Císařský edikt 上諭 (*Joyu*)

V preambuli je uvedeno, že ústava, jakožto základní zákon státu, se vyhláší čtrnáctého roku *Meidži* a mají se jí řídit jak současní poddaní císaře a císař, tak i budoucí císaři a jejich poddaní. Císař se v preambuli zavazuje, že bude respektovat práva a majetek japonského lidu, chránit jej a zajistit jim plné užívání těchto ústavou zaručených práv.

Preambule pak uvádí první svolání a zahájení císařského sněmu. Pokud císař nebo jeho nástupci budou chtít změnit jakékoliv ustanovení ústavy, předloží císařskému sněmu návrh změny. Následně pak má císařský sněm hlasovat

o předloženém návrhu. Jinak než na návrh císaře a po schválení císařským sněmem ústavu změnit nelze.³¹

4.5. Kapitola I. – Císař 第1章 天皇 (*Dai 1-shō ten'nō*)

První kapitola upravuje pozici císaře. Ústava definuje císařský trůn jako posvátný a nedotknutelný a císaře jako vládce japonského císařství, jehož linie bude vládnout a spravovat tuto zemi. Císař je označován jako hlava země, která má moc výkonnou a moc zákonodárnou, avšak moc zákonodárnou císař vykonává se souhlasem císařského sněmu. Císař může rozpustit Dolní komoru císařského sněmu, schvaluje a vyhlašuje zákony, svolává říšský sněm, vyhlašuje válku a uzavírá mír, uděluje šlechtické tituly atd. Kromě hlavy císařství je císař také nejvyšším velitelem pozemních sil a nejvyšším velitelem námořních sil.

4.6. Kapitola II. – Práva a povinnosti subjektů 第2章 臣民權利義務 (*Dai 2-shō shinminkenrigimu*)

Hned v úvodu kapitoly ústava vymezuje to, že právní předpisy stanoví podmínky pro vymezení japonského subjektu. Druhá kapitola ukládá povinnosti, jako například placení daní, dle zákonných ustanovení. Kapitola ale především zaručuje různá občanská práva, jako jsou například svoboda pobytu, právo být souzen soudcem, právo svobody projevu, právo předkládat petice atd. Ústava ještě uvádí, že zákon nebo různá nařízení mohou pro japonské občany stanovit kvalifikace nutné pro obsazení civilních, vojenských a jiných úřadů.

---

³¹ BŮŽKOVÁ, Zuzana. Ústava Velkého Japonského císařství po osvícenské revoluci Meidži [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/4bhzvp/20816740>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

4.7. Kapitola III. – Císařský sněm 第3章 帝国議会 (*Dai 3-shō teikoku gikai*)

Císařský sněm je dvoukomorový a dělí se na Horní komoru a Dolní komoru. Svolává se každoročně a zasedání trvá tři měsíce. Kromě řádného svolání ústava uvádí, že v případě nutnosti může být svoláno i mimořádné zasedání. Nikdo nemůže být členem obou komor.

Horní komora, nebo také Sněmovna pánů 貴族院 (*Kizoku-in*) se skládá ze šlechty, příslušníků císařské rodiny a osob, které byly jmenovány císařem. Členové nebyli do komory voleni. Sněmovna pánů a její účast na legislativním procesu zaručovala šlechtě jistou kontrolu nad situací v zemi a díky ní mohla šlechta korigovat případné „revoluční“ snahy dolní komory, v ní působili zástupci nižších vrstev obyvatelstva.³²

Do Dolní komory neboli Sněmovny reprezentantů 衆議院 (*šúgiin*) byli členové voleni. Volební právo měli pouze muži, kteří odváděli roční daň alespoň 15 jenů.³³ Osoba se mohla stát členem Dolní komory pouze za splnění zákonem stanovených podmínek. Členem může být pouze osoba mužského pohlaví starší třiceti let s japonským občanstvím, mít trvalé bydliště a odvádět určitou výši daně alespoň jeden rok.

Ústava uvádí, že každý zákon potřebuje ke schválení souhlas císařského sněmu. Komory hlasují o návrzích zákonů předkládané vládou a mohou sami předkládat vládě návrhy zákonů. Jestliže byl návrh zákona zamítnut jednou z komor, nemůže být tentýž návrh opět předložen během stejného zasedání. Za situace, kdy obě komory schválí zákon, postoupí tento zákon císaři, který jej následně podepíše.

---

³² BŮŽKOVÁ, Zuzana. *Ústava Velkého Japonského císařství po osvícenské revoluci Meidži* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/4bhzyv/20816740>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

³³ HAVLÍK, Jakub. *Prerod Japonska v moderní stát: reforma Meidži* [online]. Praha, 2017 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/80551/130199631.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kučera, Ph.D.

4.8. Kapitola IV. – Ministři a státní rada 第4章 国务大臣及枢密顧問 (*Dai 4-shō kokumudaijin to Sūmitsukomon*)

Úkolem ministrů je podle ústavy poskytovat císaři rady a za tyto rady odpovídat. Všechny zákony, císařské nařízení a císařské reskripty týkající se státních záležitostí potřebují kontrasignaci ministra státu.

Státní rada jedná v souladu s ustanoveními o organizaci státního rady o důležitých státních záležitostech, pokud se na ně císař obrátí.³⁴

4.9. Kapitola V. – Soudnictví 第5章 司法 (*Dai 5-shō shihō*)

Císařská ústava Velkého Japonska upravuje soudnictví pouze v pěti článcích. Je zde zavádí že soudy vykonávají soudnictví jménem císaře a dle zákona. Bližší úpravu organizace soudů poskytuje již jen příslušný zákon. Soudcem se mohla dle ústavy stát pouze osoba, která splňuje náležitou kvalifikaci podle zákona a odvolán smí být soudce pouze ze dvou důvodů. Buď, jestliže byl soudce odsouzen za trestný čin, nebo pokud byl potrestán disciplinárně.

Soudní řízení i vyhlášení rozsudku je vždy veřejné. Výjimkou je, pokud existuje hrozba, že veřejnost by mohla být na újmu pořádku nebo zachování veřejné morálky, může být řízení rozhodnutím soudu nebo na základě zákona pozastaveno.

Ústava ještě určuje, že žádná žaloba, která se týká práv údajně porušených nezákonnými opatřeními správních orgánů a která spadá do působnosti soudu pro správní spory zvláště zřízeného zákonem, nebude projednávána Soudním dvorem.³⁵

4.10. Kapitola VI. – Finance 第6章 会計 (*Dai 6-shō kaikei*)

Šestá kapitola se věnuje daním a státnímu rozpočtu. Ústava určuje, že nové daně mají být stanoveny zákonem. To samé platí pro změnu sazby daně. Výjimku

---

³⁴ ITO, Hirobumi. The Constitution of the Empire of Japan (1889): *Commentaries on the constitution of the empire of Japan*. Hanover Historical Texts Project [online]. Harvard: Harvard University, 1889 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://history.hanover.edu/texts/1889con.html>

³⁵ ITO, Hirobumi. The Constitution of the Empire of Japan (1889): *Commentaries on the constitution of the empire of Japan*. Hanover Historical Texts Project [online]. Harvard: Harvard University, 1889 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://history.hanover.edu/texts/1889con.html>

tvoří pouze některé správní poplatky a jiné příjmy, mající povahu náhrady. Pokud nová zákonná úprava nebude upravovat vybírané daně, tyto daně budou vybírány dle staré úpravy.

Státní rozpočet každoročně schvaluje císařský sněm. Výdaje, které nejsou stanoveny ve státním rozpočtu musí být dodatečně schváleny císařským sněmem. Rozpočet je nejdříve předložen Sněmovně reprezentantů, poté pak až Sněmovně pánů. Za situace, kdy císařský sněm nehlasoval o státním rozpočtu a rozpočet na následující rok nebyl uveden v existenci, použije rozpočet předchozího roku.

K vyrovnání jakéhokoli schodku v rozpočtu, aby se předešlo nebo pokrylo nezbytné výdaje vzniklé mimo rozpočet, se zřídí pohotovostní fond.³⁶ Kvůli zvláštním požadavkům může vláda požádat o souhlas císařského sněmu o stanovení určité peněžní částky, která je pak dána do fondu průběžných výdajů, na dobu určitou.

Výdaje císařského domu byly hrazeny ze státní pokladny.³⁷ Souhlas císařské sněmovny k výdajům císařského domu nebyl nutný. Jestliže bylo nutné však navýšit stanovenou částku na provoz císařského domu, byl již nutný souhlas císařského sněmu.

4.11. Kapitola VII. – Doplnující ustanovení 第7章 補則 (*Dai 7-shō hosoku*)

Poslední kapitola se věnuje především řešení budoucích změn ústavy Meidži, kde určuje podmínky, které jsou nutné splnit, aby některé z ustanovení ústavy mohlo být změněno. V době regentství nemůže nastat žádná změna ústavy. Dále uvádí, že dosavadní platné právní předpisy mohou zůstat v platnosti, pouze pokud nejsou v rozporu s ústavou.

---

³⁶ 大日本帝国憲法. 日本国憲法の誕生 [online]. Tokio: National Diet Library, c2003-2004 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j02.html#s6>

³⁷ BŮŽKOVÁ, Zuzana. *Ústava Velkého Japonského císařství po osvícenské revoluci Meidži* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/4bhsvp/20816740>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

5. OBČANSKÝ ZÁKONÍK MEIDŽI

První návrh japonského občanského zákoníku byl vypracován podle francouzského vzoru. Návrh byl vypracován francouzským právníkem Roissonade de Fontarabie, který navázal na francouzské právo. Ačkoliv byl již návrh zákoníku dokončený a připravený vstoupit v platnost, tak nově jmenovaná revizní komise se rozhodla vytvořit úplně nový občanský zákoník, který byl, na rozdíl od prvního návrhu, inspirován německým občanským zákoníkem, jež byl velmi odlišný.

Občanský zákoník se skládal z pěti částí, který jsou také překládány jako pět knih. Zákoník se dělil na obecná ustanovení, věcná práva, závazky, rodinu a dědictví. Rodinné právo, na které se budu následně soustředit, upravuje převážně tradiční japonskou rodinu, vztahy v rodině a postavení členů rodiny, osvojení a péči o nezletilé. Spíše, než domácnost se v zákoníku používá termín „dům“ (*ie*, 家). Pod pojmem dům je myšleno rodinná skupina, která je sjednocená pod vedením jedné osoby. Ačkoliv na rodinné právo německý občanský zákoník vliv neměl, tak jsme se alespoň dočkali značné modernizace tohoto právního odvětví.

Japonský občanský zákoník z roku 1898 osahuje 1146 paragrafů a skládá se z pěti knih, kterými jsou obecné ustanovení, věcná práva, povinnosti, rodina a dědictví. V následující kapitole se budu do věnovat čtvrté knize, která se zabývá rodinným právem a obsahuje 238 paragrafů.

Čtvrtá kniha se skládá z osmi kapitol, které jsou dále děleny na oddíly a na pododdíly. První kapitola se věnuje obecným ustanovením upravující vztahy a příbuzenství mezi pokrevními příbuznými, manžely i osvojenými členy domu. Druhá kapitola se skládá ze tří oddílů a zabývá se hlavou domu a členy domu. První oddíl se věnuje obecných ustanovení upravující pozice členů domu, hlavy domu, určuje, do jakého domu vstoupí děti, ať už nemanželské či manželské. Druhý oddíl určuje práva a povinnosti hlavy domu a členů domu a třetí oddíl upravuje zánik práva hlavy domu. Třetí kapitola nese název manželství a skládá se ze čtyř oddílů, jež jsou dále rozdělené na další pododdíly. Kapitola se věnuje náležitostem manželství, neplatnosti a zrušení manželství, společnému jmění manželů a rozvodu. Čtvrtá kapitola nazvaná „rodič a dítě“ upravuje pozici legitimních dětí, nemanželských dětí a adoptovaných dětí. Kapitola se z velké části věnuje osvojení, náležitostem osvojení, účinkem, neplatností a zrušením osvojení. Pátá kniha upravuje rodičovskou moc nad dítětem a je rozdělena do tří oddílů. Upravuje

obecná ustanovení týkající se rodičovské moci, účinek rodičovské moci a zánik rodičovské moci. Šestá kapitola se věnuje opatrovnictví a skládá se čtyř oddílů, upravující vznik opatrovnictví, pozici opatrovníka a dohlížející osoby, funkci opatrovníka a ukončení opatrovnictví. Poslední dvě kapitoly se zkráceně věnují institutu rodinné rady a povinnosti výživy mezi rodinnými příbuznými.

Rodinné právo je v zákoníku rozděleno do osmi kapitol, které se pak dále dělí na oddíly a pododdíly. Kapitoly se dělí na obecná ustanovení, hlava a členové domu, manželství, rodič a dítě, rodičovskou moc, opatrovnictví, rodinnou radu a povinnost poskytovat podporu.

V této kapitole jsem především čerpala z anglického překladu japonského občanského zákoníku „The Civil Code of Japan“ napsaný a přeložený panem Ludwigem Lönholmem vydaném v roce 1898. Právnick Dr. Ludwig Herman Lönholm studoval práva v Lipsku a Halle. Prošel si též soudní praxí. Na základě smlouvy s japonskou vládou působil mezi lety 1890-1911 v Japonsku, kde 21 let působil na právnické fakultě Tokijské univerzity a vyučoval německé a římské právo. Současně také pracoval jako poradce na japonském ministerstvu spravedlnosti, kde překládal obchodní zákony do němčiny a angličtiny.

Prohlašuji, že text jsem pro účely této práce přeložila sama.

5.1. Obecná ustanovení

Na úvod první kapitoly zákoník definuje pojem „příbuzenstvo“. Příbuzní jsou tvořeni z pokrevních příbuzných do šestého stupně včetně, manželů a příbuzných vzniklých na spřízněnosti, do třetího stupně včetně. Přičemž se stupeň příbuznosti počítá podle počtu generací od jednoho příbuzného k druhému.³⁸ Mezi vedlejšími příbuznými se pak stupeň příbuznosti počítá tím způsobem, že se spočítá počet generací od jedné osoby nebo její manželky či manžela až ke společnému předkovi a pak dolů k druhé osobě. Zajímavé je, že se na osvojené dítě ode dne osvojení hledí, jako na dítě, které je s osvojitelem a jeho pokrevními příbuznými pokrevně příbuzný. Příbuzenský vztah mezi osvojitelem a jeho pokrevními příbuznými a osvojeným dítětem zaniká zrušením osvojení. Pokrevní vztah mezi

---

³⁸ LÖNHOLM Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 190

příbuznými osvojitele a osvojeným dítětem zaniká, pokud osvojitel opustí dům. Příbuzenský vztah s osvojitelem a jeho pokrevními příbuznými také zaniká, pokud manžel nebo manželka, potomek nebo manžel nebo manželka potomka osvojeného dítěte opustí dům, ve kterém došlo k osvojení, spolu s osvojeným dítětem v důsledku zrušení osvojení.³⁹

Zákoník dále uvádí, že stejný vztah jako mezi rodičem a dítětem existuje i mezi nevlastním otcem nebo nevlastní matkou a nevlastním dítětem a mezi *čakubo*⁴⁰ (嫡母) a *šoši*⁴¹ (庶子). Vztah mezi *čakubo* a *šoši* a mezi nevlastním dítětem a nevlastním rodičem zaniká pak buď rozvodem nebo pokud po smrti manžela či manželky pozůstalý opustí dům.

5.2. Hlava a členové domu

Jak již bylo výše zmíněno, dům neboli „*ie*“, je rodinná skupina, která je sjednocená pod vedením jedné osoby, což je hlava domu. Tato rodinná skupina jsou členové domu, jedná se o příbuzné hlavy domu, kteří jsou v jeho domě, a jejich manželé a manželky. Pokud se změní hlava domu, tak se bývalá hlava domu, pokud nezemře, a členové jejího domu stávají členy domu nové hlavy.

Dítě vždy patří do nějakého domu. Podle §733 občanského zákoníku platí, že „Dítě vstoupí do domu svého otce. Dítě, jehož otec není znám, vstupuje do domu své matky. Dítě, jehož rodiče nejsou známy, založí vlastní dům“ Nastane-li situace, že otec dítěte opustí dům před narozením dítěte z důvodu rozvodu nebo zrušení osvojení, tak dítě vstoupí do domu svého otce, pokud otec opustí dům během těhotenství matky dítěte. Pokud však oba rodiče opustí dům, dítě se nestane členem domu otce. Na druhou stranu, *šoši* a přirozené dítě se může stát členem domu otce pouze, pokud tomu udělí souhlas hlava domu otce. Pokud však hlava domu otce neudělí souhlas, aby *šoši* mohl vstoupit do jeho domu, tak *šoši* vstoupí do domu své matky.

Nejběžnějším způsobem, jak se stát členem domu je narozením, osvojením nebo uzavřením manželství. Jiný způsob změny domu je možný pouze se

---

³⁹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 191

⁴⁰ *Čakubo* = jedná se o manželku otce přirozeného (nemanželského) dítěte

⁴¹ *Šoši* = dítě narozené jiné ženě než jeho zákonné manželce, které bylo uznané svým otcem

souhlasem hlavy či hlav domu, kde je aktuálně členem. Tedy za situace, kdy příbuzný hlavy domu, který je v jiném domě, se chce stát členem jeho domu, lze toto pouze se souhlasem příbuzného, který je hlavou domu, do kterého chce osoba vstoupit. Pokud je však osoba členem jiného domu, musí navíc získat souhlas hlavy tohoto domu. Nebo pokud si osoba, která vstoupila do jiného domu na základě manželství nebo osvojení, přeje, aby do tohoto domu vstoupil příbuzný, který není zároveň příbuzným její manželky nebo manžela nebo osvojitele, musí nejen dodržet co jsem v předchozích dvou větách zmínila, ale musí také získat souhlas své manželky nebo manžela, popřípadě osvojitele.⁴²

Osoba, která vstoupila do jiného domu uzavřením manželství nebo osvojením, se po rozvodu nebo zrušení osvojení vrací do svého původního domu. Avšak, nastane-li situace, že osoba po rozvodu či zrušení osvojení se nemůže vrátit do svého původního domu, protože tento dům již zanikl nebo byl opuštěn, tak si může tato osoba zřídit svůj vlastní dům nebo může znovu zřídit dům původní.

Jiná situace zase je, pokud osoba, která vstoupila do domu sňatkem či osvojením, chce vstoupit do jiného domu. Za této situace může tato osoba vstoupit do jiného domu pouze se souhlasem hlavy domu, do kterého vstoupila, ale i se souhlasem hlavy jejího původního domu.

Příklad: Osoba A, které byla osvojena domem X chce vstoupit do domu Y. To lze pouze pokud dostane souhlas od hlavy domu X a hlavy domu Z, která je hlavou původního domu osoby A.

Další situace změny domu nastává, pokud byla osoba ze svého domu vyloučena. Pokud byla osoba ze svého domu vyloučena, založí si pak dům vlastní. Totéž platí, když osoba, které je po vstupu do jiného domu zakázáno znovu vstoupit do svého původního domu, opustí dům, do kterého vstoupila, z důvodu rozvodu nebo zrušení osvojení.⁴³

Občanský zákoník spravuje ještě jeden případ změny domu. Tato situace nastává v okamžiku, kdy člen jednoho domu se stane členem jiného domu tak, že převezme jiný dům, člen domu, zřídí vedlejší dům nebo obnoví opuštěný nebo zaniklý hlavní dům, vedlejší dům nebo sourodý dům nebo jiný dům příbuzného. To

---

⁴² LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 194

⁴³ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 195

však bylo možné pouze se souhlasem hlavy domu dané osoby. Pokud tedy se muž stal členem jiného domu, tak jeho manželka ho vždy následuje a vstoupí do domu, kterého je manžel členem. Jediná situace, kdy naopak manžel vstoupí do domu své manželky je, pokud je tato žena hlavou domu. V tomto případě se po uzavření manželství stává hlavou tohoto domu muž, pokud dotyčné strany neprojeví úmysl, že žena zůstane hlavou domu po uzavření manželství.

5.2.1. Práva a povinnosti hlavy a členů domu

Hlava a členové domu nesou jméno domu.⁴⁴ Jejich povinností je nešpinit jméno domu. Povinností hlavy domu je pak ještě podporovat a vyživovat členy domu a o dům a jeho majetek řádně pečovat. O oddělený majetek, který nespadá pod majetek domu se jedná pouze v případě, pokud tento majetek nabude člen domu vlastním jménem. Pokud není jisté, zda majetek patří členovi domu či hlavě domu, tak zákon předpokládá, že tento majetek patří hlavě domu.

Hlava domu rozhoduje o tom, kde bydlí členové jeho domu. Pokud si člen domu zvolí bydliště, které hlava domu neschválí nebo není určeno hlavou domu, tak hlava domu pak ztrácí vyživovací povinnost vůči tomuto členovi domu. Pokud hlava domu upozorní tohoto člena domu, aby se v přiměřené lhůtě přestěhoval na místo, které mu hlava domu určila, a člen domu tomuto požadavku nevyhoví, může hlava domu takového člena vyloučit. Takového člena nelze vyloučit pouze tehdy, pokud se jedná o nezletilou osobu.

Další situace, kdy je nutný souhlas hlavy domu, nastává za situace, kdy chce osoba uzavřít manželství či uzavřít osvojení. Pokud tato osoba souhlas hlavy domu nedostane, může ho hlava domu vyloučit z domu nebo mu zakázat, aby do něj znovu vstoupil. Pro tento úkon však existuje lhůta jednoho roku od uzavření manželství nebo osvojení. Nemůže-li hlava domu uplatnit své právo, vykonává je rodinná rada. To však neplatí, existuje-li osoba, která vykonává rodičovskou moc nad hlavou domu, nebo má-li tato osoba opatrovníka.⁴⁵ Člena domu, který je tímto způsobem vyloučen z domu, následuje osoba, která byla tímto členem domu osvojena.

---

⁴⁴ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 196

⁴⁵ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 197

5.2.2. Pozbytí postavení hlavy domu

Hlava domu je osoba, která řídí a zabezpečuje dům a členy jeho domu, a kterou musí členové poslouchat. Má jednoznačně největší vliv v domě. Jedná se o pozici, kterou lze opustit pouze za zákonem daných podmínek. Hlava domu se může vzdát své funkce jen, pokud dovršila věku šedesáti let nebo pokud dědic, který je plně způsobilý k právním úkonům přijme bezvýhradně dědictví domu. Jediná výjimka je, že žena jako hlava domu může rezignovat bez ohledu na dovršení věku šedesáti let. Pokud ale žena, která je hlavou domu a přeje si rezignovat má manžela, je pro ni nutné získat souhlas svého manžela. Manžel hlavy domu nesmí bez rozumného důvodu odmítnout udělit tento souhlas.

Další možností, jak se vzdát funkce hlavy domu je se souhlasem soudu. To nastává za situace, že hlava domu nemůže nadále spravovat dům z důvodu nemoci, nástupnictví v domě hlavním či obnovení hlavního domu nebo z jiné nevyhnutelné potřeby.

Pozici hlavy domu lze taktéž opustit, jestliže se hlava domu rozhodne sňatkem vstoupit do domu jiného. Tím pak automaticky zaniká jeho pozice jako hlavy domu. Toto se spolu s oznámením sňatku oznámí matrikáři.

Občanský zákoník také upravuje situaci, jestliže je hlava domu, která odstoupí či jeho dědic přiměn k oznámení o odstoupení nátlakem či podvodem. Občanský zákoník přímo uvádí, že pokud byl odstoupivší nebo jeho dědic k oznámení o odstoupení přiměn podvodem nebo nátlakem, může se do jednoho roku od okamžiku, kdy zjistí podvod nebo je osvobozen od nátlaku, obrátit na soud s žádostí o zrušení odstoupení. To však neplatí, pokud dotyčná osoba svůj úkon schválila.⁴⁶ Právo požádat soud o zrušení odstoupení má také příbuzný odstoupivšího nebo jeho dědice, pokud odstoupivší či jeho dědic jsou stále pod nátlakem či nezjistili-li podvod. Opět toto právo příbuzného zaniká, pokud dala osoba, která se vzdává funkce hlavy domu nebo její dědic souhlas k takovému činu nebo pokud od takového činu uběhlo deset let.

---

⁴⁶ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 199

Hlava domu, která si zřídila nový dům, může tento dům opustit vstoupit do domu jiného. Na druhou stranu, pokud se hlava domu stala hlavou na základě dědictví, nemůže hlava tento dům opustit. Jediná možnost opustit pozici hlavy domu v tomto případě je, že by se hlava domu stala dědicem domu hlavního nebo pokud by opět založila hlavní dům nebo z jiného oprávněného důvodu, ale pouze se souhlasem soudu. V případě tedy, že hlava domu oprávněně opustí svůj dům a vstoupí do domu jiného, tak členové jeho domu vstoupí do nového domu spolu s hlavou domu.

Nakonec, nastane-li situace, že dům nemá žádnou hlavu domu a ani dědice, tak takový dům zaniká a členové tohoto domu založí vlastní dům. Jestliže je však v zanikajícím domě nezletilé dítě, tak toto dítě následuje svého otce a vstoupí do jeho domu. Pokud dítě otce nemá, následuje matku do jejího domu.

5.3. Manželství

Třetí kapitola se věnuje náležitostem manželství, neplatnosti a zrušení manželství účinkem manželství, majetkem manžela a manželky a právnímu uspořádání majetku manželů a rozvodem.

5.3.1. Náležitosti manželství

Občanský zákoník v §765 uvádí, že „Muž nemůže uzavřít manželství před dovršením sedmnáctého roku věku a žena před dovršením patnáctého roku věku.“ Manželství v Japonsku byla uznávána čistě monogamie, a bylo přímo zákonem zakázáno uzavřít více jak jedno manželství. Dalším zákazem související s uzavřením manželství bylo, že žena nemohla během šesti měsíců od zániku nebo zrušení předešlého manželství uzavřít další manželství. Tento zákaz však pro muže neplatil. Výjimkou pro tento zákaz je situace, že žena byla v době zániku nebo zrušení předešlého manželství těhotná. Pokud však je osoba rozvedena či potrestána z důvodu cizoložství, nemůže tato osoba uzavřít sňatek se svým milencem či milenkou.

Manželství taktéž nemohou uzavřít příbuzní v řadě přímé, příbuzní v řadě vedlejší až do třetího stupně včetně. Výjimkou je, pokud jde o osvojené dítě a příbuzné v řadě vedlejší. Tato situace nastává, když se rodina rozhodne osvojit syna či dceru s myšlenkou, že toto dítě později uzavře sňatek s jejich pokrevním

dítětem. Manželství nelze uzavřít ani mezi osvojencem, jeho manželem nebo manželkou, jeho potomky a manželem či manželkou některého z jeho potomků na jedné straně a osvojitelem a jeho předky na straně druhé, a to ani po zániku osvojení.

Jak již bylo dříve řečeno, manželství nemohou uzavřít příbuzní v řadě přímé podle příbuzenského poměru, ani pokud příbuzenský vztah zaniká rozvodem. Z toho vyplývá, že pokud se manžel a manželka rozvedou, nemůže osoba uzavřít sňatek s rodičem jejich bývalého manžela.

Proto, aby dítě mohlo vůbec uzavřít manželství je nutný souhlas rodičů, kteří spolu s dítětem žijí ve stejném domě. Pokud je jeden z rodičů neznámý, zemřel, odešel z domu, nebo není schopen vyjádřit svou vůli, stačí souhlas druhého rodiče. Pokud jsou oba rodiče neznámí, jsou mrtví, odešli z domu nebo nejsou schopni vyjádřit svůj úmysl, nezletilý musí získat souhlas svého opatrovníka a rodinné rady.⁴⁷ Souhlas rodičů není pak nutný, pokud syn dovršil třiceti let a dcera dovršila svých pětadvaceti let. Jiná situace pak je, pokud se sňatkem nesouhlasí nevlastní rodič nebo *čakubo*. Pokud nevlastní rodič anebo *čakubo* nesouhlasí se sňatkem dítěte, dítě se může obrátit na rodinnou radu a s jejich svolením může pak uzavřít sňatek. Ani nesvéprávná osoba nemusí mít souhlas opatrovníka k uzavření sňatku.

Účinnost manželství nabývá oznámení matrikáři. Toto oznámení musí být učiněno oběma zúčastněnými stranami a alespoň dvěma svědky, kteří jsou plnoletí. Oznámení lze podat buď ústně, nebo písemně. Pokud japonský občan uzavře manželství v cizí zemi, oznámení o uzavření manželství učiní japonskému ministrovi nebo konzulovi, který je v této zemi umístěn. Účinek manželství pak nastává, když manželka vstupuje do manželova domu nebo když muž vstoupí do domu své manželky, která je hlavou domu nebo když *mukoyōshi*⁴⁸ (婿養子) vstoupí do domu své manželky. Dále musí manželka bydlet společně se svým manželem, a ten jí to musí dovolit. Další povinností je pak, aby se manželé navzájem podporovali a vyživovali. Jestliže je manželka stále nezletilá, tak její manžel, je-li zletilý, vykonává funkci opatrovníka. Osoba se stává zletilou dovršením dvacátého roku života.

---

⁴⁷ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 202-203

⁴⁸ Mukoyōshi = jedná se tzv. adoptovaného zetě. Mukoyōshi je osoba, která byla osvojena jiným a současně uzavře manželství s dcerou domu, která má být dědicem hlavy domu.

5.3.2. Neplatnost a zrušení manželství

Manželství se může stát neplatné pouze z následujících dvou důvodů. Prvním důvodem je, když nastane situace, že dojde k omylu, ať už v omylu v osobě nebo z jakéhokoli jiného důvodu. Druhá situace nastává, když strany neoznámí, že spolu uzavírají manželství. Pokud však oznámí manželství, ale neoznámí jej zákonem stanoveným způsobem, tak se na manželství hledí jako na platné.

Dále může nastat několik důvodů, kterými může být manželství zrušeno. Žádost o zrušení manželství může soudu podat osoba, která byla podvodem nebo nátlakem přiměna k tomu, aby byla uzavřela manželství. Dále může být manželství zrušeno, z důvodu, že chybí některá z náležitostí manželství. V tomto případě podá soudu návrh na zrušení manželství kterákoli strana, její příbuzní nebo státní zástupce. Pokud například však jeden z manželů již pak dosáhl zákonem stanoveného věku, právo na podání návrhu na zrušení manželství zaniká. Právo na zrušení manželství rovněž zaniká, pokud od zániku předchozího manželství již uběhlo šest měsíců nebo pokud manželka otěhotněla po uzavření nového sňatku. Osoba, které byl nutný souhlas uzavření sňatku, například rodič či rodinná rada, může podat návrh na zrušení manželství. Tento návrh může podat i pokud takový souhlas k uzavření manželství dala osoba pod nátlakem nebo byl získán podvodem. Pokud však osoba následně souhlasila s uzavřením sňatku, ačkoli byl prvotní souhlas dán pod nátlakem či podvodem, nebo pokud již uplynulo šest měsíců od doby, kdy se tato osoba dozvěděla o podvodu nebo byla zbavena nátlaku, tak právo podat návrh na zrušení manželství zaniká. Právo podat návrh na zrušení manželství rovněž zaniká, pokud ode dne, kdy bylo oznámení o uzavření manželství učiněno u matričního úřadu, uplynuly tři roky.⁴⁹

Zrušit manželství lze i případě osvojení *mukoyōshi*, kdy z důvodu neplatnosti nebo zrušení osvojení, může zúčastněná strana podat návrh na zrušení manželství soudu. Právo podat návrh na zrušení manželství společně s návrhem na prohlášení neplatného osvojení či s návrhem na zrušení osvojení není nijak dotčeno.

---

⁴⁹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 206

5.3.3. Majetek manželů

Pokud manželé neuzavřeli před oznámením sňatku žádnou zvláštní smlouvu upravující jejich majetek, tak platí, že pokud manželé uzavřou dohodu odlišnou od zákonné úpravy majetkových poměrů manžela a manželky, musí ji nechat zaregistrovat nejpozději při oznámení o uzavření manželství. Jinak nelze takovou dohodu uplatnit vůči dědicům manžela nebo manželky nebo vůči třetím osobám.⁵⁰ Po uzavření sňatku již pak nelze provést jakoukoli změnu v majetkových poměrech manželů. Avšak, jestliže při správě majetku jedné strany ohrožuje majetek strana druhá, může strana jejíž majetek je spravován druhou stranou požádat soud o pověření k osobní správě nebo požádat i o rozdělení společného majetku. Pokud dojde ke změně správy majetku, tak taková změna musí být zapsána.

V případě, že cizinec uzavře sňatek s japonským občanem a následně pak získá po uzavření manželství japonské občanství nebo trvalé bydliště v Japonsku, a uzavřeli s manželem dohodu odlišnou od zákonného uspořádání majetkových vztahů, musí být taková dohoda registrována nejpozději do jednoho roku nebo tuto dohodu nelze jinak uplatnit vůči dědicům manžela či manželky a ani vůči třetím osobám.

Vyjma případu, kdy je manželka hlavou domu, je manžel povinen nést veškeré výdaje, které vyplývají z manželství. Manžel také spravuje majetek své ženy. Není-li schopen její majetek spravovat, spravuje si manželka svůj majetek sama. Majetek manžela či manželky hlavy domu, který měli před uzavřením sňatku nebo pokud tento majetek nabyli během manželství vlastním jménem, je majetek takového manžela či manželky majetkem samostatným. Jestliže je manžel nebo manželka hlavou domu, má právo užívat majetek druhé strany podle zavedeného způsobu a brát z něj zisk a rovněž musí z plodů majetku druhé strany vyplatit úroky ze závazků druhé strany. Souhlas manželky je nutný, jestliže manžel chce pro manželku uzavřít smlouvu o půjčce, dát její majetek do zástavy, zcizit její majetek nebo její majetek pronajmout na delší dobu, než je:

- 1) deset let v případě pronájmu horské nebo lesní půdy za účelem výsadby nebo kácení stromů,
- 2) pět let v případě pronájmu jiných pozemků,

---

⁵⁰ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 209

- 3) tři roky v případě pronájmu budov,
- 4) šest měsíců v případě pronájmu movitých věcí.⁵¹

Pokud bude potřeba, může soud manželovi přikázat, aby manželce poskytl řádnou záruku za správu a obnovu jejího majetku. Manžel je dále povinen zacházet a postupovat s majetkem manželky, jako kdyby se jednalo o jeho vlastní majetek.

V případě pak každodenních záležitostí související s domácností manželů, manželka zastupuje svého manžela. Tato pravomoc manželky může být však zčásti nebo i zcela zbavena manželem. Při zastupování svého manžela je manželka povinna postupovat se stejnou péčí jako kdyby postupovala ve věcech vlastních.

5.3.4. Rozvod

Japonské právo v období *Meidži* zná dva druhy rozvodu. Buď se jednalo o rozvod souhlasem nebo se jednalo o soudní rozvod.

O rozvod souhlasem se jedná, pokud se manželé rozvedou po vzájemné dohodě. Pokud osoba, která ještě nedosáhla věku pětadvaceti let, se chce rozvést, je potřeba, aby získala souhlas těch osob, které ji dali souhlas k sňatku. Jestliže dohoda neobsahuje úpravu o tom, s kým má dítě manželů po rozvodu zůstat, tak potom dítě zůstává v péči otce. Opustí-li otec dům, do kterého se oženil, v důsledku rozvodu, náleží pak péče o dítě matce. Rozvod dohodou musí být pak oznámen matrikáři.

Druhý typ rozvodu, který občanský zákoník upravuje je rozvod soudní. Podle §813 občanského zákoníku může podat žalobu pro rozvod pouze manžel či manželka v následujících případech:

- 1) uzavře-li druhá strana druhé manželství,
- 2) dopustí-li se manželka cizoložství,
- 3) pokud je manžel odsouzen k trestu za trestný čin zahrnující pohlavní styk,
- 4) pokud je druhá strana odsouzena k trestu za trestný čin vyšší než přečin zahrnující padělání, úplatkářství, sexuální nemravnost, krádež, loupež, získávání majetku falešnými záminkami, zpronevěru uloženého zboží, přijímání majetku získaného trestným činem nebo jakýkoli z trestných činů

---

⁵¹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 211

- uvedených v čl. 173 nebo 260 trestního zákoníku odsouzen k vyššímu trestu odnětí svobody nebo vyššímu,
- 5) je-li jedna strana tak týraná nebo hrubě urážena druhou, že to znemožňuje další společné soužití,
  - 6) pokud je jedna strana opuštěna druhou,
  - 7) je-li jedna strana týrána nebo hrubě urážena předkem druhé strany,
  - 8) pokud je předek jedné strany týrán nebo hrubě urážen druhou stranou,
  - 9) pokud po dobu tří let nebo déle není jisté, zda druhá strana byla naživu nebo mrtvá,
  - 10) v případě adopce *mukoyōshi*, pokud je osvojení zrušeno nebo v případě manželství osvojeného syna s dcerou z domu, pokud je osvojení ukončeno nebo zrušeno.⁵²

Pokud ale manžel nebo manželka souhlasili s jednáním ve výše uvedených č. 1-4, nemohou podat žalobu pro rozvod. To samé platí, pokud se manžel nebo manželka smířila s činem druhé strany nebo s předkem druhé strany. Pokud jsou oba manželé odsouzeni k trestu dle výše uvedeného č. 4, tak ani jeden z nich nemá právo na podání žaloby pro rozvod. Ve výše uvedených č. 1-8 nelze podat žalobu pro rozvod, po uplynutí jednoho roku, co se strana oprávněná k podání žaloby dozvěděla o skutečnostech umožňující podání žaloby pro rozvod. Právo podání žaloby rovněž zaniká uplynutím deseti let od vzniku takové události. Žalobu pro rozvod dle výše uvedeného č. 9 nelze podat, jestliže je již známo, že druhá strana je naživu. Nakonec v případě výše uvedeného č. 10 lze žalobu pro rozvod společně spojit s návrhem na zrušení nebo ukončení osvojení. Žalobu pro rozvod nejde však podat po uplynutí tří měsíců, co druhá strana dozvěděla o zrušení osvojení. Péče o dítě je v soudním rozvodu upraveno stejně jako v rozvodu dohodou.

5.4. Rodič a dítě

Čtvrtá kapitola definuje a upravuje pozici legitimních dětí, *šoši* a tzv. přirozených dětí. Dále ještě upravuje osvojení dítěte, neplatnost, zrušení osvojení, účinky osvojení a zrušení osvojení.

---

⁵²LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 214-215

Občanský zákoník dělí děti v domě na děti narozením a osvojené děti. Pod děti narozením se řadí legitimní děti, *šoši* a přirozené děti neboli nemanželské děti. Za legitimní dítě se označuje dítě, které bylo počato manželi za trvání manželství. U tohoto dítěte se předpokládá, že otcem je manžel matky dítěte. Narodí-li se dítě nejpozději dvě stě dnů po uzavření manželství nebo do tří set dnů po jeho zániku nebo zrušení, má se za to, že bylo počato za trvání manželství.⁵³ Avšak i když je dítě považováno za legitimní, může i tak manžel matky dítěte napadnout u soudu legitimitu dítěte žalobou na popření legitimacy dítěte, kterou musí podat do jednoho roku po tom, co se dozvěděl o narození dítěte. Nicméně toto právo manžel ztrácí, pokud narozené dítě uzná za legitimní. Jestliže je manžel nezletilou osobou, počítá lhůta pro podání žaloby na popření legitimacy dítěte od jeho zletilosti.

Mezi narozené děti se kromě legitimního dítěte řadí ještě *šoši* a přirozené dítě. Jak otec, tak i matka mohou uznat přirozené dítě, ale pouze přirozené dítě uznané otcem se může stát *šoši*. Jak již bylo dříve řečeno, *šoši* je dítě narozené jiné ženě než jeho zákonné manželce, které bylo uznané svým otcem. Pokud je přirozené dítě v době, kdy chce rodič toto dítě uznat, již plnoleté, je potřeba k uznání jeho souhlasu. Na druhou stranu, otec dítěte může dítě uznat už v matčině lůně, ale k uznání je třeba souhlasu matky dítěte. Přiznání přirozeného dítěte otcem nebo matkou lze učinit po smrti dítěte pouze v případě, že po něm zůstali potomci. Pokud jsou posledně jmenovaní plnoletí, je třeba získat jejich souhlas.⁵⁴ Samozřejmě, může dítě nebo potomek dítěte či zákonný zástupce dítěte nebo potomka dítěte požadovat po rodiči uznání. Pokud jednou rodič dítě uzná, nelze již uznání odvolat. *Šoši* se může stát legitimním dítětem, nastane-li sňatek jeho rodičů. Přirozené dítě se stává legitimním dítětem po sňatku rodičů a uznáním rodiči. *Šoši* nebo přirozené dítě lze uznat za legitimní i po jeho smrti.

5.4.1. Osvojení

Náležitosti osvojení

Občanský zákoník osvojení dítěte věnuje značnou pozornost a je v ní poměrně obsáhle upraveno. Osvojit jinou osobu může pouze plnoletá osoba. Zároveň však

---

⁵³ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 216-217

⁵⁴ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 219

nelze osvojit osobu, která je předkem osvojitele nebo pokud je starší než osvojitel. Pokud již v domě existuje dítě mužského pohlaví, které je zákonným nastávajícím dědicem, nelze osvojit jiného muže. Výjimkou je, pokud osvojují muže za účelem sňatku s dcerou domu. Osvojené dítě se stává legitimním dnem osvojení, kdy dítě vstupuje do domu osvojitele.

Rozhodne-li se jeden z manželů osvojit dítě druhého z manželů, tak k osvojení postačí souhlas druhého z manželů. Opatrovník nemůže osvojit svého svěřence. Totéž platí i po ukončení funkce opatrovníka, dokud vyúčtování za opatrovnictví nebylo ještě vydáno.⁵⁵

Pokud má být osvojená osoba, která je mladší patnácti let, mohou za ni jednat rodiče, kteří patří do stejného domu. Pokud za takové dítě má jednat nevlastní matka nebo *čakubo*, je nutný k jednání souhlas rodinné rady. Má-li být osvojena osoba, která je plnoletá nebo osoba, která dosáhla věku patnácti let, je nutný pouze souhlas jejích rodičů patřících do stejného domu.

Osoba, která již vstoupila osvojením nebo sňatkem do jiného domu a chce opět vstoupit do jiného domu osvojením, je nutné, aby tato osoba získala souhlas rodičů, kteří patří do jejího původního domu. Má-li dojít k osvojení mezi japonskými občany v cizí zemi, může být osvojení oznámeno japonskému ministrovi nebo japonskému konzulovi, který se v takové zemi nachází.⁵⁶

Dnem osvojení se na osvojené dítě hledí jako na legitimní dítě osvojitele. Po účinnosti osvojení pak dítě vstupuje do domu osvojitele.

Neplatnost a zrušení osvojení

Osvojení zaniká dvěma způsoby, neplatností nebo zrušením. Podle §851 občanského zákoníku může být neplatné osvojení jen v následujících dvou případech:

1) Pokud z důvodu omylu ohledně osoby nebo z jiného důvodu neexistuje úmysl uzavřít osvojení mezi stranami,

---

⁵⁵ LÖNHOLM Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 220-221

⁵⁶ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 223

2) pokud strany neoznámí osvojení příslušnému úředníkovi.⁵⁷

Zrušit osvojení lze pouze v zákonem určených případech.

První případ, kdy osvojitel nebo jeho zákonný zástupce požádá soud o zrušení osvojení které nastane, jestliže osvojitel ještě není plnoletou osobou. Právo požádat soud o zrušení osvojení v tomto případě zaniká šest měsíců od doby, co osvojitel se stal zletilým nebo pokud po dosažení zletilosti osvojenec s adopcí souhlasí.

Druhý případ, kdy lze zrušit osvojení je, pokud osvojitel osvojí osobu, která je starší nebo svého předka. V této situaci může soud požádat o zrušení osvojení jak osvojitel, tak i osvojenec, jejich hlavy domu nebo kdokoli z jejich příbuzných. Žádost o zrušení osvojení může podat i státní zástupce. Obdobně lze podat žádost o zrušení osvojení, jestliže osvojitel osvojí dítě mužského pohlaví a má již syna, který je jeho zákonným nastávajícím dědicem. Žádost o zrušení dědictví však nelze podat, pokud je účelem osvojení sňatek s dcerou osvojitele.

Třetí případ, kdy lze zrušit osvojení nastává, pokud opatrovník osvojí svého svěřence. Kterýkoli z příbuzných takto osvojeného dítěte může podat návrh na zrušení osvojení. Právo podat návrh na zrušení osvojení v tomto případě zaniká, pokud osvojené dítě souhlasí s osvojením po tom, co bylo vyplaceno vyúčtování za opatrovnictví nebo jestliže od vyúčtování uběhlo šest měsíců. Souhlas osvojence zároveň platí až po nabytí jeho zletilosti nebo pokud osvojenec nabyl způsobilost k právním úkonům.

Čtvrtý případ nastává, pokud jeden z manželů nesouhlasí s rozhodnutím druhého manžela se vstupem do vztahu osvojením. Právo manžela požádat soud o zrušení osvojení však zaniká, jestliže od oznámení osvojení uplynulo již šest měsíců.

O pátý případ zrušení osvojení se jedná v situacích, pokud k osvojení byl nezbytný souhlas, například v případě, má-li být osvojeno dítě, kterému je patnáct či více let a je nutný souhlas jeho rodičů, patřící do stejného domu. Žádost o zrušení osvojení může pak podat soudu každá osoba, jejíž souhlas byl nutný k osvojení. Ke zrušení osvojení může dojít i v případě, pokud dojde k neplatnosti či zrušení

---

⁵⁷ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 223

manželství mezi dcerou domu a *mukoyōshi*. Požádat soud o zrušení osvojení může kterákoli z dotčených stran. Právo podat návrh na zrušení osvojení po uplynutí šesti měsíců od okamžiku, kdy se dotčená strana dozvěděla o neplatnosti nebo zrušení manželství, nebo pokud se svého práva vzdala.⁵⁸

Poslední a sedmá situace, kdy podle zákoníku může dojít k zrušení osvojení, pokud je osoba přiměna k osvojení nátlakem nebo podvodem. Lhůta pro podání práva na zrušení osvojení je šest měsíců.

Zrušení osvojení dohodou

Zrušení osvojení dohodou nastane, pokud se osvojitel a osvojenec rozhodnou zrušit osvojení. Na rozdíl od výše zmíněného zrušení osvojení, které nastává, pokud jsou porušeny náležitosti osvojení, v tomto případě k osvojení došlo, stalo se účinným, ale strany se pak po nějaké době rozhodly zrušit osvojení. Osvojené dítě starší patnácti let může zrušit osvojení po vzájemné dohodě s osvojitelem. Za dítě, které je mladší patnácti let, zruší osvojení osoby, které byly oprávněné při osvojení jednat za dítě. Chce-li osvojenec mladší pětadvaceti let zrušit osvojení dohodou, je nutný souhlas rodičů, kteří patří do bývalého domu osvojenec. Pokud je jeden z rodičů neznámý, zemřel, odešel z domu, nebo není schopen vyjádřit svou vůli, stačí souhlas druhého rodiče. Pokud jsou oba rodiče neznámí, jsou mrtví, odešli z domu nebo nejsou schopni vyjádřit svůj úmysl, nezletilý musí získat souhlas svého opatrovníka a rodinné rady.⁵⁹ Jestliže má osvojenec opatrovníka, z důvodu nesvéprávnosti, je nutný souhlas opatrovníka ke zrušení osvojení dohodou. Zrušit osvojení dohodou lze učinit i po smrti osvojitele. V tomto případě musí však dát souhlas ke zrušení osvojení hlava domu, kam byla osoba osvojena.

Zrušení osvojení musí být oznámeno matrikáři, za přítomnosti zúčastněných stran a dvou plnoletých svědků. Zrušení lze učinit před matrikářem ústně nebo podepsanou dohodou. Matrikář nepřijme oznámení o zrušení osvojení dohodou, do doby, než se přesvědčí, že byly splněny výše uvedené náležitosti a že zrušení není

---

⁵⁸ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 225

⁵⁹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 202-203

v rozporu s právními předpisy. Přijme-li matrikář oznámení o zrušení osvojení, aniž by zkontroloval všechny náležitosti, považuje se zrušení osvojení za platné.

Kterákoli strana osvojení může podle §866 občanského zákoníku podat žalobu na zrušení osvojení pouze v těchto případech:

- 1) jestliže s ním druhá strana špatně zachází nebo ho hrubě uráží,
- 2) pokud je druhou stranou opuštěn,
- 3) pokud s ním špatně zachází nebo ho hrubě uráží osvojitelův příbuzný,
- 4) je-li druhá strana odsouzena k závažnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku nebo více,
- 5) pokud se osvojené dítě dopustí závažného trestného činu, který by mohl poškodit čest rodiny nebo poškodit její majetek,
- 6) pokud se osvojené dítě vzdálí a nevrátí se do tří let,
- 7) není-li po dobu nejméně tří let jisté, zda je osvojené dítě živé nebo mrtvé,
- 8) pokud druhá strana neoprávněně zachází s jedním z předků stěžovatele nebo ho hrubě uráží,
- 9) v případě osvojení *mukoyōshi*, pokud dojde k rozvodu, nebo v případě sňatku osvojeného dítěte s dcerou domu, pokud dojde k rozvodu nebo zrušení manželství.⁶⁰

Právo na podání žalobu na zrušení osvojení podle č. 1-6 zaniká, jestliže osoba souhlasí s činy druhé strany nebo předka. Žalobu nemůže podat osoba, která byla odsouzena za trestný čin dle č. 4, pokud druhá strana byla také odsouzena podle výše uvedeného č. 4. Žalobu podle č. 6 nelze podat po uplynutí jednoho roku od chvíle, kdy se osvojitel o návratu osvojence dozvěděl nebo pokud od návratu osvojence uběhlo deset let. Pokud nejistota, že osvojené dítě je živé nebo mrtvé, opadla, nelze již podat žalobu na zrušení osvojení. S podáním návrhu na rozvod podle č. 9 může být spojen i návrh na zrušení osvojení. Návrh na zrušení osvojení musí být však podán do šesti měsíců od doby, kdy se dotčená strana dozvěděla o rozvodu nebo zrušení manželství. Návrh dle č. 9 nelze podat ani pokud se dotčená osoba vzdá práva požadovat zrušení osvojení.

Po zrušení osvojení dohodou, dítě opět nabývá postavení ve vlastním domě, které mělo před osvojením. Práva, která třetí osoby již nabyly během osvojení,

---

⁶⁰ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 227-228

nejsou dotčena. Jestliže se ale osvojené dítě stalo hlavou domu, nelze osvojení zrušit. V tomto případě, lze zrušit osvojení pouze poté, co se daná osoba vzdá pozice hlavy domu.

Jsou-li manželé společně osvojeni nebo vezme-li si jedno osvojené dítě jiné osvojené dítě téže osoby a má-li v důsledku zrušení osvojení manželka opustit domácnost, musí manžel podle své volby zrušit buď osvojení, nebo manželství.⁶¹

5.5. Rodičovská moc

Pátá kapitola Lönholmova občanského zákoníku se věnuje rodičovské moci, přesněji účinkům rodičovské moci a zániku rodičovské moci. V obecném ustanovení je definice, že dítě je rodičovské moci svého otce patřícího do stejného domu; to však neplatí pro dítě, které je plnoleté a má samostatné živobytí.⁶² Rodičovskou moc vykonává matka dítěte, pokud patří do stejného domu, jestliže je otec mrtvý, neznámý nebo pokud opustil dům. Rodičovskou moc může vykonávat i nevlastní rodič nebo *čakubo*, úprava je pro tyto osoby obdobná jako pro rodiče dítěte.

5.5.1. Účinky rodičovské moci

Povinností rodiče je pečovat a vychovávat nezletilé dítě. Během této činnosti rodič vykonává svou rodičovskou moc. Rodič nezletilého dítěte, který nad ním vykonává rodičovskou moc, vykonává správu majetku dítěte a zastupuje dítě ve všech právních úkonech, které jsou třeba při správě jeho majetku. Nastane-li situace, kdy dítě musí samo učinit úkon, je vždy nutný mít souhlas dítěte. Jestliže nezletilé dítě má vykonávat správu majetku svého manžela nebo manželky, správu majetku vykonává rodič nezletilého dítěte. Rodič se se má starat o majetek svého dítěte se stejnou péčí, jako kdyby se staral o svůj vlastní majetek. Rodič vykonávající rodičovskou moc nespravuje ten majetek dítěte, který třetí osoba darovala nezletilému dítěti s úmyslem, že tento majetek rodič nebude spravovat. V tomto případě je určen jiný správce majetku dítěte.

---

⁶¹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 230

⁶² LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 230

Rodič určí nezletilému dítěti místo bydliště, ale zákoník už nezmiňuje, že dítě musí bydlet spolu s rodičem. Zákoník přímo upravuje, že rodič vykonávající rodičovskou moc smí potrestat dítě, ale pouze v mezích nutnosti. S povolením soudu může i tento rodič umístit dítě do nápravného zařízení. Soud zároveň určí na jak dlouho bude dítě umístěno do nápravného zařízení, doba však nesmí být delší než šest měsíců. Lhůtu vždycky může rodič zkrátit.

Pracovat nezletilé dítě smí pouze se svolením rodiče, který vykonává rodičovskou moc. Pokud však nezletilé dítě není způsobilé k podnikání, může rodič omezit nebo dokonce odvolat svoje povolení. Svolení rodiče je nutné i v případě, jestliže chce nezletilé dítě nastoupit na vojenskou službu. Do vojenské služby se počítá i služba v námořnictvu.

Zde zasahuje rodinná rada (o které se rozepisují v příští kapitole podrobněji). Souhlas rodinné rady je nutný, pokud matka nezletilého dítěte, která nad ním vykonává rodičovskou moc, má sama učinit za dítě některé konkrétní úkony nebo aby k nim dala souhlas dítěte. Podle §866 občanského zákoníku těmito úkony jsou

1. provozování podnikání,
2. sjednání půjčky nebo poskytnutí jistoty,
3. jakýkoli čin, jehož předmětem je zánik práva k nemovité věci nebo k cenné movité věci,
4. uzavření kompromisu nebo dohody o arbitráži ohledně nemovitého nebo cenného movitého majetku,
5. odmítnutí dědictví,
6. odmítnutí daru nebo odkazu.⁶³

Pokud rodič provede úkon nad rámec svých pravomocí, může rodič nebo dítě úkon odvolat.

Jestli nastane situace, kdy zájmy nezletilého dítěte a zájmy rodiče, který vykonává rodičovskou moc nad dítětem, jdou proti sobě, musí rodič požádat rodinnou radu, aby dítěti ustanovila zvláštního zástupce. Za situace, kdy rodič

---

⁶³ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 232

uskutečňuje rodičovskou moc k více dětem a zájmy jednoho dítěte se liší od zájmů ostatních, musí opět rodič požádat rodinnou radu, aby dítěti ustanovila zvláštního zástupce.

Až se nezletilé dítě stane zletilým, je povinností rodiče vykonávající rodičovskou moc podat zprávu ohledně hospodaření s jeho majetkem. V takovém případě se však má za to, že náklady na výchovu dítěte a na hospodaření s jeho majetkem se započítávají proti zisku z majetku dítěte.⁶⁴

5.5.2. Zánik rodičovské moci

Občanský zákoník vymezuje i situace, kdy rodiči může zaniknout rodičovská moc nad dítětem. Zbavení rodiče rodičovské moci nastane, pokud se rodič dítěte oddává tzv. hrubě špatnému životu. Bližší definice nebo konkrétní výčet situací, který by vyjmenovával situace, kdy se rodič oddává hrubě špatnému životu v zákoníku nejsou uvedeny, proto lze usoudit, že bylo na uvážení soudu, co se označuje za hrubě špatný život. Návrh soudu na zbavení rodičovské moci rodiči dítěte podává příbuzný dítěte nebo státní zástupce.

Dalším případem, kdy může být rodičovská moc odebrána rodiči nastává, pokud rodič ohrožuje svou špatnou správou majetku dítěte majetek dítěte. Opět návrh na zbavení rodičovské moci může podat příbuzný dítěte nebo státní zástupce. V případě, že je otci odebráno právo hospodařit s majetkem dítěte, přebírá správu majetku matka dítěte, pokud patří do stejného domu.

Pominou-li výše uvedené důvody pro zbavení rodičovské moci, může soud zrušit své rozhodnutí ohledně zániku práva rodičovské moci.

5.6. Opatrovnictví

Šestá kapitola Lönholmova občanského zákoníku se věnuje vzniku opatrovnictví, definuje opatrovníka a jeho funkci, vyjmenovává, kdo se nemůže stát opatrovníkem, zánik funkce opatrovníka a upravuje i pozici dohlízející osoby, která dohlíží na činnost opatrovníka.

---

⁶⁴ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 233

Zákoník určuje dva případy, kdy vznikne opatrovnictví. První případ nastane, jestliže není nikdo, kdo by vykonával rodičovskou moc nad nezletilým dítětem nebo pokud osobě, která vykonává rodičovskou moc bylo soudem zakázáno hospodařit s majetkem nezletilého. O druhý případ se jedná v případě, že plnoletá osoba byla uznána za nesvéprávnou. Opatrovníkem se však v obou případech může stát pouze jedna osoba.

Opatrovnictví může rodič, který vykonával rodičovskou moc nad nezletilým dítětem, určit ve své závěti. Avšak v případě, že takovýto rodič nemohl za svého života vykonávat správu majetku dítěte, nemůže v závěti určit opatrovníka. Určit opatrovníka může během svého života otec vykonávající rodičovskou moc, jestliže matka se předem vzdala práva hospodařit s majetkem, pokud by bylo otci odebráno právo hospodařit s majetkem nezletilého dítěte.

V případě, kdy je nutné určit nesvéprávné osobě opatrovníka, stane se jím rodič, který vykonává rodičovskou moc. V případě, že provdaná žena je prohlášena za nezpůsobilou, tak se jejím opatrovníkem stane její manžel, nikoli rodič. Opačně, pokud je manžel prohlášen za nesvéprávného, stane se opatrovníkem jeho manželka. Pokud se členovi domácnosti nepodaří najít opatrovníka, stane se jeho opatrovníkem hlava domu. V případě, že se hlava domu se nemůže stát opatrovníkem, určí opatrovníka rodinná rada. Tato situace může například nastat, pokud otec dítěte, který vykonával rodičovskou moc, opustí dům, a matka se vzdala správy majetku.

S výjimkou žen může opatrovník odmítnout převzít opatrovnictví pouze z jednoho z následujících důvodů:

- 1) pokud je v činné vojenské službě nebo v činné službě u námořnictva,
- 2) pokud je veřejným činitelem umístěným mimo „*shi*“ (*shi* zahrnuje *Tokio*, *Kjóto* a *Ósaku*) nebo „*gun*“ (*gun* je malá správní čtvrť), kde má opatrovanec bydliště,
- 3) Pokud v případě osoby, která by měla být přednostně opatrovníkem, existoval některý z důvodů uvedených v tomto a následujícím článku, ale zanikl,
- 4) v případě opatrovnictví osoby, která byla uznána za nesvéprávnou, jestliže byl opatrovníkem této osoby po dobu deseti let nebo déle; to však neplatí pro manžela nebo manželku, příbuzného v řadě přímé nebo hlavu rodiny,

5) pokud existuje jiný dostatečný důvod.⁶⁵

Zákoník uvádí u výčet osob, které se nemohou stát opatrovníkem. Opatrovníkem se nemůže stát nezletilá osoba, osoba, která byla uznána nesvéprávnou nebo kvazi nesvéprávnou, osoba, která byla zbavena veřejných práv trvale nebo na určitou dobu; osoba, na kterou byl vyhlášen úpadek, osoba, která vede nebo vedla soudní spor proti svěřenci, nebo manžel nebo manželka nebo kterýkoli příbuzný v řadě přímé takové osoby, osoba, jejíž místo pobytu není známo a osoba, o níž soud zjistil, že není způsobilá vykonávat funkci opatrovníka, že se dopustila nečestného jednání nebo že je závislá na hrubě špatném životě.⁶⁶

5.6.1. Funkce opatrovníka

Funkce opatrovníka je upravována ve třetím oddílu šesté kapitoly Lönholmova občanského zákoníku. Prvním úkolem opatrovníka, který musí učinit je, že opatrovník musí zahájit ihned po nástupu do funkce provést vyšetření majetku opatrovance, a pak do jednoho měsíce pořídit soupis o majetku. Jednoměsíční lhůtu může rodinná rada prodloužit. Jestliže opatrovník neprovede vyšetření majetku opatrovance, je to důvodem k jeho odvolání rodinnou radou. Dříve než je sepsán soupis o majetku opatrovance, smí opatrovník učinit jen ty nejnnutnější úkony. Nastupující opatrovník musí ještě před zahájením vyšetření majetku opatrovance ohlásit jakýkoli závazek vůči opatrovanci, který existuje v době nástupu opatrovníka. Neoznámí-li opatrovník existující závazek, tak tento závazek ztrácí. Na druhou stranu, pokud existuje závazek mezi opatrovníkem a opatrovancem ve prospěch opatrovance, a opatrovník tento závazek neoznámí, může rodinná rada na tomto základě odvolat opatrovníka. Jestliže opatrovanec nabude svůj majetek na základě univerzální sukcese, tak se bude postupovat obdobným způsobem.

Opatrovník nezletilé osoby vykonává stejná práva a povinnosti jako rodič vykonávající rodičovskou moc vůči svému dítěti. Jedná se o péči a výchovu dítěte, určení bydliště nezletilého, potrestání dítěte v mezích nutnosti, umístění, se souhlasem soudu, dítěte do nápravného zařízení, dát svolení k vykonávání povolání a správa jmění manžela či manželky nezletilého, pokud správu tohoto jmění má nezletilý na starost.

---

⁶⁵ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 238-239

⁶⁶ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 239

Opatrovník nesvéprávné osoby musí zase zajistit péči, výživu a opatrovnictví této osoby dle majetkových poměrů opatrovance. Se souhlasem rodinné rady opatrovník ještě rozhodne, zda opatrovanec bude umístěn do ústavu či nikoliv. Pokud opatrovanec nebude umístěn do ústavu, tak bude držen v soukromém domě.

Opatrovník hlavy domu vykonává za opatrovance činnost hlavy domu. K některým činnostem je však nutný souhlas rodinné rady. Souhlas je nutný, jestliže se rozhoduje o vyloučení člena domu nebo ohledně zákazu návratu bývalého člena domu. Dále je ještě souhlas nutný ke zřízení vedlejšího domu či k obnovení zaniklého nebo opuštěného domu členem domu hlavy domu. Rovněž opatrovník vykonává za opatrovance rodičovskou moc. Stala-li se osoba opatrovníkem z důvodu, že rodič, který vykonává rodičovskou moc, pozbyl práva hospodařit s majetkem nezletilého, věnuje se opatrovník pouze správě majetku.

Opatrovník zastupuje svého opatrovance ve všech právních úkonech, které se opatrovance týkají. Ihned po nástupu je povinností opatrovníka předběžně určit částku, která pak bude každoročně použita na výživu, péči a výchovu opatrovance nebo na správu majetku opatrovance. Toto rozhodnutí lze učinit pouze se souhlasem rodinné rady. Souhlas rodinné rady je pak nutný v případě změny stanovené částky. Souhlas však není zapotřebí v případě nutnosti, kdy je třeba vynaložit vyšší částku. Opatrovník může zaměstnat správce majetku opatrovance, nicméně pouze se souhlasem rodinné rady.

Při nástupu opatrovníka může rodinná rada určit peněžitou částku, kterou při jejím dosažení musí opatrovník složit všechny peníze, které při činnosti pro opatrovance obdržel. Místo, kam bude uložena dosažená částka peněz určí opatrovník se souhlasem rodinné rady. Jestliže tuto dosaženou stanovenou částku opatrovník v přiměřené době nesloží, zaplatí z ní zákonný úrok. Zákonem zmíněná přiměřená lhůta však není blíže určena.

Opatrovník se souhlasem rodinné rady může dostat přiměřenou odměnu z majetku opatrovance s přihlédnutím na finanční poměry opatrovníka a opatrovance a k jiným okolnostem. Přiměřenou odměnu opatrovník nemůže dostat, pokud je opatrovníkem manžel nebo manželka opatrovance, pokrevní příbuzný opatrovance nebo hlava domu opatrovance.

Jestliže chce opatrovník podnikat namísto svěřence nebo dát souhlas k úkonům opatrovance, je opět nutný souhlas rodinné rady. To samé platí také pro přijímání nebo využívání kapitálu, uzavření smlouvy o půjčce nebo poskytnutí jistoty, provedení jakéhokoli úkonu, jehož předmětem je nabytí nebo pozbytí práva k nemovitosti nebo cenné movité věci, učinění jakéhokoli úkonu v průběhu soudního řízení, učinění daru, kompromisu nebo dohody o podrobení se rozhodčímu řízení, přijetí nebo odmítnutí dědictví, odmítnutí daru nebo dědictví nebo přijetí daru nebo dědictví s výhradou a nájmu a pronájmu nemovitostí na dobu delší, než je

- 1) v případě pronájmu horské nebo lesní půdy za účelem výsadby nebo kácení stromů deset let,
- 2) v případě pronájmu jiných pozemků pět let,
- 3) v případě pronájmu budov tři roky,
- 4) v případě pronájmu movitých věcí šest měsíců.⁶⁷

Pronajmout majetek opatrovance smí opatrovník opět a pouze se souhlasem rodinné rady. Nastane-li situace, kdy opatrovník neplní povinnosti opatrovníka, tak jak by měl, může rodinná rada ustanovit zvláštního správce, jehož úkolem je správa majetku opatrovance na odpovědnost opatrovníka. Alespoň jednou ročně musí opatrovník podat zprávu o stavu majetku opatrovance rodinné radě.

5.6.2. Zánik opatrovnictví

Kapitola občanského zákoníku o zániku opatrovnictví se nevěnuje důvodům k zániku opatrovnictví, ale k situacím, které nastávají při zániku a po zániku opatrovnictví. V zákoníku je uvedeno, že v situaci, kdy funkce opatrovníka zaniká, musí být opatrovníkem nebo jeho dědicem sepsána zpráva o tom, jak hospodařili s majetkem opatrovance. Lhůtu lze rozhodnutím rodinné rady prodloužit. Dohlížející osoba musí být přítomna při vyúčtování opatrovnictví. V případě, kdy dojde k výměně opatrovníka, je potřeba souhlasu rodinné rady k vyúčtování.

Uzavře-li nezletilý po dosažení plnoletosti a před sepsáním účtu opatrovníka jakoukoli smlouvu s opatrovníkem nebo jeho dědicem, může od ní odstoupit. Totéž

---

⁶⁷ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 3-4 a 159

platí pro jednostranný právní úkon, který učiní vůči opatrovníkovi nebo jeho dědici.⁶⁸

Opatrovník je povinen platit úroky z částky, kterou je povinen vyplatit opatrovanci a opatrovanec je zase povinen zaplatit opatrovníkovi úroky z jakékoli částky, kterou je povinen zaplatit za dobu, kdy byl účet uzavřen.

5.6.3. Dohlížející osoba

Dohlížející osoba má za úkol dohlížet na činnost opatrovníka. Dohlížející osobu může závětí ustanovit osoba, která ustanovila i opatrovníka. Pokud tato osoba neustanovila dohlížející osobu, opatrovník, ještě před nástupem do funkce opatrovníka, požádá soud, aby svolal rodinnou radu, která rozhodne o jmenování dohlížející osoby. Opatrovník, který tento úkon neučiní, může být odvolán rodinnou radou. Jestliže rodinná rada jmenuje opatrovníka, tak zároveň jmenuje dohlížející osobu. Uvolní-li se během funkce opatrovníka místo dohlížející osoby, musí být ihned svolána rodinná rada, která jmenuje novou dohlížející osobu. Rodinnou radu opět svolává opatrovník. Naopak, pokud bude by byl jmenován nový opatrovník, musí být jmenována i nová dohlížející osoba. Bývalá dohlížející osoba však může být znovu jmenována. Za situace, kdy nový opatrovník nebyl určen rodinnou radou, musí dohlížející osoba znovu svolat rodinnou radu a provést novou volbu opatrovníka. Neučiní-li tento úkon dohlížející osoba, odpovídá společně a nerozdílně jak za svoje úkony, tak i za úkony opatrovníka. Dohlížející osoba má následující povinnosti. Dohlížející osoba musí dohlížet na opatrovníka při výkonu jeho funkce, v případě uvolnění místa opatrovníka vyzvat osobu nejbližší v pořadí, aby nastoupila do funkce opatrovníka, nebo není-li taková osoba, nechat svolat rodinnou radu a jmenovat opatrovníka, učinit nezbytná opatření v případě jakékoli mimořádné události a zastupovat opatrovance při úkonech, při nichž jsou zájmy opatrovníka nebo jím zastoupené osoby a opatrovance v rozporu.⁶⁹

Dohlížející osobou se nesmí stát manžel či manželka opatrovníka, jeho příbuzný v řadě přímé a ani sourozenec opatrovníka.

---

⁶⁸ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 247

⁶⁹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 241

5.7. Rodinná rada

Rodinná rada je svolána vždy na základě občanského zákoníku, jiného zákona či nařízení. Rodinnou radu svolává soud a skládá se nejméně ze tří osob, které jsou jmenovány soudem z řad příbuzných osoby, kvůli které se rodinná rada svolala nebo z řad členů jejího domu. Rodinná rada může být určena i osobou, která určí v závěti opatrovníka. Členství v rodinné radě může být odmítnuto z oprávněného důvodu, například že navrhovaný člen se nachází na vzdáleném místě. Členy rodinné rady se nemohou stát kurátor, opatrovník a dohlízející osoba.

Rodinná rada se svolává soudem na žádost osoby, jejíž záležitosti se stávají pak předmětem projednávání rodinné rady. Požádat o svolání rodinné rady ještě může hlava domu, opatrovník, dohlízející osoba, státní zástupce a jiné zúčastněné osoby.

Rodinná rada přijímá usnesení na základě rozhodnutí většiny. Za situace, kdy projednává věc se týká člena rodinné rady, nemůže zainteresovaný člen hlasovat o rozhodnutí rady. Osoba, které se projednává věc týká, hlava jejího domu, jeho rodiče patřící k domu, jeho manželka nebo její manžel, hlava hlavního domu nebo vedlejšího domu nebo jeho opatrovník, dohlízející nebo opatrovník. může vyjádřit svůj názor v rodinné radě.⁷⁰ Tyto osoby mají informování o svolání rodinné rady vždy, když se svolává rada svolává.

Jestliže je rodinná rada zřízena pro nesvéprávnou osobu, nerozpustí se do doby, dokud nesvéprávná osoba nabude opět svéprávnosti. Kromě prvního svolání, které svolává soud, může rodinnou radu svolat osoba, o jejímž zájmech se rozhoduje, její opatrovník, její zákonný zástupce, kurátor či jakýkoli člen rodinné rady. Je-li nutné znovu doplnit rodinnou radu, soud určí osobu, která toto prázdné místo doplní. Osoba, o jejíž zájmech se rozhoduje, hlava jejího domu, příbuzný, její opatrovník, dohlízející osoba, státní zástupce, člen rodinné rady a jiné zúčastněné osoby mohou do jednoho měsíce od usnesení rady podat soudu stížnost o rozhodnutí rady. Pokud rodinná rada není usnášení schopna, může člen rodinné rady obrátit na soud, aby soud vydal rozhodnutí, které by nahradilo usnesení rady.

---

⁷⁰ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923). 9, str. 249-250

5.8. Vyživovací povinnost

Vyživovací povinnost je povinná mezi přímými pokrevními příbuznými, mezi sourozenci, mezi manželem a manželkou a předky druhé strany patřící do stejného domu navzájem. Jedná se o nezczitelné právo. Existuje-li více osob, kterým je třeba poskytovat vyživovací povinnost, mají někteří rodinní příslušníci přednost před jinými. Nejdříve se vyživovací povinnost poskytne dle zákona manželovi či manželce, na druhé místo se pak řadí děti, na třetí předci, pak hlava domu, po hlavě domu následují pak předci manžela či manželky patřící do stejného domu, a jako poslední se řadí pak sourozenci.

Mají-li poskytnout podporu osoby stejného stupně, například sourozenci, vyživovací povinnost se mezi ně rozdělí dle finančních schopností těchto osob. Jestliže však některé osoby stejného stupně jsou členové stejného domu, a některé osoby nejsou členové tohoto domu, tak v první řadě jsou členové stejného domu poskytnout vyživovací povinnost.

Má-li nárok na podporu více osob a osoba povinna ji poskytnout není schopna je všechny uživit, musí je podporovat v tomto pořadí:

1. předci,
2. potomci,
3. manžel či manželka,
4. předci manžela či manželky patřící do stejného domu,
5. sourozenci,
6. členové domu, nezahrnutí do předchozích tříd.⁷¹

V případě, že je více osob stejného stupně oprávněno k podpoře, každá ze stran má právo na podporu podle svých potřeb.

Vyživovací podpora nastává až za situace, kdy daná osoba již není schopna se o sebe sama postarat. To znamená, že daná osoba se nemůže sama uživit ze svého majetku nebo vlastní prací nebo není schopna si hradit vzdělání ze svého majetku.

---

⁷¹ LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 252

Avšak, pokud tato situace nastala sourozenci vlastním zaviněním, tak jeho sourozenci či sourozencům nevzniká vyživovací povinnost.

Rozsah, podle kterého se podpora dává se měří podle životního a finančního stavu osoby, která má vyživovací povinnost a potřeb vyživované osoby. Vyživovanou osobu si osoba, která má vyživovací povinnost vezme do svého domu, kde se o ni bude starat, nebo si tuto osobu nevezme do svého domu, ale poskytne jí prostředky nutné k životu. Soud však může na žádost vyživované osoby určit způsob poskytnutí výživy, je-li k tomu oprávněný důvod. Pokud byl rozsah nebo způsob podpory stanoven rozsudkem a změnily se skutečnosti, na nichž byl rozsudek založen, může kterákoli zainteresovaná osoba požádat o změnu nebo zrušení rozsudku.⁷²

---

⁷² LÖNHOLM, Ludwig, "The Civil Code of Japan" (1898). Civil Codes (1800-1923), str. 253

6. VZNIK PRVNÍHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU 1948

Než popíši změny, které občanský zákoník z roku 1948 přinesl, je nutné osvětlit postavení a složení rodiny před tímto rokem, stav rodinného práva a reakce obyvatel na společenské změny před vydáním tohoto zákoníku. V první řadě je nutné podotknout, že do této doby byla základní rodinou jednotkou skupina postavena kolem vertikální linie předků. Velké skupiny žili spolu v jedné domácnosti, kterou vedla hlava domu. Hlavě domu se všichni členové podřizovali. Hlava rozhodovala o chodu domu, mohla rozhodovat o správě majetku, zejména se tak dělo na venkově v zemědělských komunitách. Hlava domu rozhodovala i o tom, koho si člen domu vezme. Kladl se obrovský důraz na synovskou zbožnost a na uctívání předků.

V rámci tohoto rodinného systému se většinou hlavou domu stal nejstarší syn. Hlava domu dědila tak i všechny majetek patřící domu a hlavě domu, pokud nešlo o majetek patřící výhradně členovi domu. Hlavním důvodem byla povinnost udržet jednotlivé pozemky pohromadě v zájmu celé rodiny. Tento systém také podporoval silný a vzájemný pocit odpovědnosti mezi členy rodiny, který navzdory proměnlivosti života v zemi zničené vnitřními rozpory poskytoval určitou míru jistoty pro jednotlivce, který se v případě potřeby spoléhal na podporu rodinného celku.⁷³

Důležité je popsat i jak fungovalo manželství. Manželství do této doby představovalo povinnost vůči domu. Obvykle se domlouvalo mezi dvěma domy a manželé se před uzavřením sňatku mohli vidět pouze několikrát na formálních setkáních zvaných *miai* (見合い). Budoucí manželé museli poslechnout své domy a nesměli se řídit vlastními osobními city, jinak by na ně bylo uvrženo sociální stigma. Po svatbě se většinou manželka připojila k domu manžela, pokud nebylo domluveno jinak, a po zápisu do rodinné knihy manžela se sňatek stal účinným. Skutečná registrace byla většinou na nějakou dobu odložena, dokud manželka nebyla opravdu přijata do domu. Nevyhovovala-li nová manželka rodičům manžela nebo pokud do jisté doby neporodila dítě do domu, tak byla poslána zpět do svého původního domu, což pro mladou ženu představovalo velkou hanbu a její vyhlídky na budoucí manželství byly skoro zcela zničeny. Postavení ženy v Japonsku se

---

⁷³ STEINER, Kurt. Postwar changes in the Japanese Civil Code [online]. 25. Washington DC: Washington Law Review, 1950 [cit. 2023-03-13], str. 289

věnuje Alois Svojsík v již jednou citované knize „Japonsko a jeho lid“. Velmi přehledně popisuje celý cyklus od rozhodnutí rodičů, seznámení (*miai*) i další život manželského páru: „*Postavení ženy v Japonsku nelze srovnati ani zdaleka s vážností a rovnoprávností, jíž se těší žena v zemích křesťanských. ... Zajímavost jest, že postavení ženy jest lepší, čím nižší jest sociální třída ku které se svým manželem náleží.*“⁷⁴

6.1. Recepce amerického práva po 2. světové válce, nový občanský zákoník

Po 2. světové válce a porážce Japonska byla vytvořena a přijata nová ústava podle amerického vzoru a pod tlakem okupačních spojeneckých mocností. Účinnosti nabyla dne 3. května 1947. Tato ústava platí dodnes a je založena na principu rovnoprávnosti pohlaví a individuální důstojnosti.

6.1.1. Příprava nového občanského zákoníku

Než byl občanský zákoník přijat, muselo být rodinné právo upraveno dočasně jinak. Do vydání občanského zákoníku bylo japonské rodinné právo upraveno v Zákoně o dočasných úpravách občanského zákoníku na základě prosazování japonské ústavy (dále pouze „zákon o dočasných úpravách“ nebo „zákon“) a v samotné nové ústavě, ačkoliv pouze v jednom článku. Článek 24 Ústavy uvádí, že manželství má být založeno na vzájemném souhlasu obou budoucích manželů a základem svazku budou stejná práva manželů. Dále druhý odstavec určuje, že majetková práva, bydliště manželů, dědictví, rozvod a jiné záležitosti týkající se manželství a rodiny mají zákony přijímat z hlediska individuální důstojnosti manželů a má se klást důraz na rovnost pohlaví.

V zákoně o dočasných úpravách je rodinné právo upravováno pouze v deseti článcích. Opět je zde zdůrazněna individuální důstojnost, rovnost pohlaví. Následně jsou zrušena ustanovení upravující práva a povinnosti hlavy domu a členů domu. Uvádí se zde, že není nutný souhlas rodičů dospělé osoby k uzavření sňatku. Dochází i ke změně ohledně úpravy rodičovské moci, kdy rodičovskou moc vykonávají oba rodiče a ne již, až na výjimky, otec dítěte. Zákon o dočasných

---

⁷⁴ SVOJSÍK, A., Japonsko a jeho lid. Nákladem Al. Svojsíka v Praze II. s. 380. 1913

úpravách dále pak uvádí, že manželé si mohou po vzájemné dohodě určit vlastní místo, kde chtějí žít. Následně se zákon věnuje dědictví a nové dědické posloupnosti, kde zaručuje, že manžel zesnulého se stane dědicem vždy. Na závěr je v zákoně uvedeno, že ustanovení jiných zákonů, která jsou v rozporu s ustanoveními tohoto zákona, se nepoužijí.⁷⁵

6.1.2. Tvorba občanského zákoníku

Japonská vláda jmenovala v červenci 1946 dočasný vyšetřovací výbor pro legislativu. Přestože je název výboru zavádějící, tak se kromě reforem rodinného práva věnoval i dalším oblastem legislativy. Ministerstvo spravedlnosti vytvořilo obdobný výbor, který se zabýval konkrétními právními reformami. Výbory byly složeny z různých soudců, právníků, učenců, zástupců obou sněmoven. Kladl se přitom velký důraz na to, aby výbory byly obsazeny i ženami, aby bylo zřejmé že Japonsko projevuje úsilí k emancipaci žen. Výbory spolupracovaly společně s americkými okupačními právníky, ale pouze na neformální bázi. Nelze říci, že podpora okupačních právníků byla nějak výrazná, ale určitě napomohla k přijetí nového občanského zákoníku a k změnám rodinného systému, který zákoník přinesl.

V obou sněmovnách se konala veřejná slyšení ohledně návrhu zákoníku. Veřejnost o tato slyšení jevila značný zájem. O návrhu se v této době psalo v novinách a diskutovalo v rozhlase. Dolní komora schválila návrh občanského zákoníku 30. října 1947 a horní komora následně 21. listopadu 1947. Zákon o dílčí novele občanského zákoníku byl vyhlášen 22. prosince 1947 a účinnosti nabyl 1. ledna 1948.

6.2. Občanský zákoník

Občanský zákoník přinesl poměrně dost nových změn, ale i tak v sobě zachoval stopy tradičního rodinného systému. Důvodem byl kompromis mezi zastánci starého rodinného systému a nového prozápadního systému.

---

⁷⁵ STEINER, Kurt. Postwar changes in the Japanese Civil Code [online]. 25. Washington DC: Washington Law Review, 1950 [cit. 2023-03-13], str. 296

6.2.1. Manželství

Občanský zákoník zavedl volnější uzavírání manželství, kdy již není potřeba souhlasu hlavy domu k uzavření manželství a zrušil všechny sankce související s uzavřením sňatku bez souhlasu hlavy domu. Nebyl nutný ani souhlas rodičů, pokud obě strany byly plnoleté. Souhlas rodičů byl však stále nutný, pokud uzavíralo sňatek nezletilé dítě. Po uzavření sňatku nezletilé osoby je tato považována za dospělého. Manželství se již neuzavírala na základě dohody mezi dvěma domy a nenahlíželo se na manželství jako na povinnost vůči domu. Z tohoto důvodu ubývaly, ačkoliv velmi pomalu, počty tradičních manželství známých jako 見合い結婚 (*miai-kekkon*). Naopak po válce vzrostl počet manželství uzavřených tzv. z lásky. Předválečné průzkumy ukazovaly, že tento pro Japonsko netradiční typ manželství z lásky uzavíralo 10% populace, po válce to bylo 37,8% populace, z toho nejvíce v Tokiu. Tyto statistiky ukazují nárůst sňatků z lásky v poválečném období. Stále se však jednalo o celkem nízká čísla.

V poválečné době, s přijetím nového západního pohledu, byly v Japonsku zaznamenány často problémy. Nejčastěji starší generace měla problém přijmout tak zásadní změnu. Tento společenský stav doprovází i celkem zajímavý případ, který vzbudil v roce 1949 velký ohlas. V deníku *The Washington Post* byl publikován článek o člence Sněmovny reprezentantů, náležející k levicové straně, která se zamilovala do konzervativního kolegy a rozhodla se pro sňatek s ním. Aby se s ním on mohl svobodně oženit, tak se s jejím souhlasem rozvedl. Otec zákonodárkyně, jehož úsilí mělo velký vliv na její politickou kariérou, byl vehementně proti takovému sňatku a zašel až tak daleko, že jí vyhrožoval sebevraždou. Jedním z důvodů, proč by sebevraždu spáchal bylo to, že by před voliči ztratil tvář, kdyby se jeho dcera provdala za muže z konzervativními sklony. Dcera, vystavená těžkému dilematu, proto kladla svému kolegovi a budoucímu manželovi určité podmínky pro sňatek. Požadovala například, aby se stal vzorným synem jejího otce a aby převzal její příjmení. Chvíli se zdálo, že případ byl vyřešen následným prohlášením otce, že se jeho dcera z vlastní vůle rozhodla ho poslechnout a nabídku k sňatku odmítnout.⁷⁶ Nakonec tento pár uzavřel spolu sňatek o pár měsíců později.

---

⁷⁶ STEINER, Kurt. Postwar changes in the Japanese Civil Code [online]. 25. Washington DC: Washington Law Review, 1950 [cit. 2023-03-13], str. 300

Na tomto případě lze vidět, že kořenů starého rodinného systému se nelze jen tak rychle a jednoduše zbavit. Je důležité zaznamenat především tu skutečnost, že zákonodárkyně začala klást specifické podmínky pro uzavření sňatku, jako je synovská úcta vůči svému otci nebo převzetí jejího příjmení. Jedná se o situaci, kde žena a její rodina je dostatečně moderní, aby mohla mít vlastní práci a kariéru, ale na druhou stranu se po ní stále očekává, že bude poslušná vůči svému otci. Na jednu stranu je žena dostatečně samostatná a může se soustředit na sebe a na svůj život, ale na druhou stranu od ní stále rodina vynucuje podřízení se otcovské autoritě.

6.2.2. Rozvod

Občanský zákoník nestanovuje žádné nové podmínky pro rozvod. Stále existují dva druhy rozvodu, a to je buď rozvod soudní nebo rozvod dohodou. Soudní rozvod je méně častý z uvedených dvou druhů rozvodů. Rozvod nastává rozhodnutím dotčených stran. Žádný souhlas jiné osoby není nutný.

Pokud se pár rozvádí soudním rozvodem, není nutný souhlas obou dotčených stran s rozvodem. Je nutný pouze souhlas soudu. Soudní rozvod může nastat, jestliže jedna ze stran podá soudní žalobu na základě důvodu či důvodů, které jsou uvedeny v občanském zákoníku. Jedná se o cizoložství, zlovolné opuštění rodiny jedním z manželů s úmyslem se nevrátit, nepřítomnost po dobu tří let bez vědomí, zda je manžel nebo manželka naživu nebo mrtvý, těžká duševní choroba, jejíž uzdravení je beznadějně, nebo jakýkoli jiný vážný důvod, který ztěžuje pokračování manželství.⁷⁷ Rozdílem u cizoložství je, že podat žalobu pro rozvod může podle nového občanského zákoníku kterákoliv ze stran, nikoli pouze muž. Jedná se o další snahu o rovnoprávnosti pohlaví. Pravidla související s péčí o děti, změnou příjmení a rozdělení majetku platí obdobně jako u rozvodu dohodou.

Rozvod dohodou byl mnohem častější než soudní rozvod. Důvodem bylo, že muži měli do této doby mnohem silnější postavení v manželství a často i v domě než ženy. Bylo tedy pro ně snadnější donutit manželku k rozvodu. Dalo by se spíše nazvat, že se jednalo o „vyhoštění“ manželky, protože neporodila do domu dítě nebo se nezalíbila rodičům svého manžela. Z tohoto důvodu se při jednání o návrhu

---

⁷⁷ Japanese Family Law. (1956). Stanford Law Review, 9, 132–154.
<https://doi.org/10.2307/1226921>, str. 152

občanského zákoníku, ozvalo se mnoho hlasů, které nesouhlasili s tímto typem rozvodu.

Rozvod dohodou nastává pouhým oznámením na úřadě v souladu se zákonem o registraci rodiny. Je potřeba souhlas obou zúčastněných stran a musí být přítomni dva dospělí svědci. Rozvedené strany poté opět začnou používat svá předchozí příjmení. Jestliže rozvádějící se pár má děti, je nutná dohoda o tom, kdo bude mít rodičovskou moc. Majetek se rozdělí na základě dohody stran. Jestliže se strany nedohodnou, tak rozhodne o rozdělení majetku soud pro rodinné záležitosti. V případě, kdy je nutné soudní řízení, rozhodne soud o rozdělení majetku rovným dílem a přihlédne k finančnímu zatížení stran v době manželství.

V Japonsku existuje ještě jeden typ rozvodu. Jedná se tzv. rozvod po smrti manžela. V Japonsku vztah mezi manželi a rodinou manžela nezaniká smrtí manžela. Tudíž, pokud se žena provdá do rodiny svého manžela, který později zemře, vztah mezi ní a rodinou manžela nezaniká. Tento typ rozvodu probíhá neformálním prohlášením o tom, že rodinu manžela již nepovažuje rodinu, které je učiněné kdykoliv po smrti manžela vůči komukoliv. Po přetrhání rodinných vazeb zanikají jakékoli vyživovací povinnosti vůči takové rodině a naopak. Osoba, která učinila prohlášení, může opět používat příjmení, které měla před manželstvím.

6.2.3. Rodičovská moc

Nově občanský zákoník upravuje, že rodičovskou moc vykonávají oba rodiče nezletilého společně. Rodičovská moc končí, jakmile se dítě stane zletilým. Již není nutná podmínka, že dítě musí mít samostatné živobytí, aby dosáhlo zletilosti. Dle občanského zákoníku *Meidži* byl někdy nutný souhlas rodinné rady, pokud rodičovskou moc vykonávala matka dítěte. To však již nadále není nutné.

6.2.4. Osvojení

Občanský zákoník navazuje na občanský zákoník *Meidži* a stanovuje, že žádná osoba nesmí osvojit předka nebo osobu starší, než by byl osvojitel.

6.2.5. Rodinná rada

Celá instituce rodinné rady byla zrušena.

7. STRUČNÝ EXKURZ DO VÝVOJE ČESKÉHO RODINNÉHO PRÁVA

Rodinné právo na území Čech a Moravy se vyvíjelo podle společenských a ekonomických podmínek v daném období. V této kapitole stručně nastíním vývoj tohoto právního odvětví a vlivy na něj působící. Což mi umožní v závěru porovnat rodinné právo české s japonským.

7.1. Vlivy působící na vývoj českého právního systému s přihlédnutím k rodinnému právu

7.1.1. Římské právo

V římském právo rodinné právo samostatně neexistovalo. Části, které se rodinného práva týkaly můžeme nalézt v právu soukromém (*ius privatum*). Jak ve své publikaci „Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy“ uvádí Renata Veselá a kol., byla rodina chápána jako jednota osob a majetku. Na manželství se nahlíželo jako na svazek uzavíraný v zájmu muže a jeho účelem mělo být zabezpečení trvání rodu – pro existenci manželství byla tedy nezbytná vůle manžela vzít si ženu a mít ji jako manželku a matku legitimních dětí. Dominantní postavení měl otec rodiny – *pater familias*, vybavený třemi okruhy práv a povinností: moc nad manželkou (*manus*), otcovská moc (*patria potestas*) a právem *mancipium* – což je ovládání osob příslušných z různých důvodů k rodině.⁷⁸

V římské právu manželka i děti byly zcela podřízeny otcovské moci. Děti byly chápány víceméně jako věc. Jejich život měl do dospělosti nulovou hodnotu. Stejně jako manželka byly děti ekonomicky závislé na otci.

7.1.2. Kanonické právo

Kanonické právo je jedním z pilířů, na kterých stojí evropská civilizace. Vycházelo z římského práva. Upravovalo principy manželství (svátost manželství,

---

⁷⁸ VESELÁ, Renata a kol., Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. 2. vydání, Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 54. IBSN 80-86432-93-9.

princip monogamie a nerozlučitelnosti). Rozhodování ve věcech manželství bylo v kompetenci církevních soudů.

Z pohledu kanonického práva bylo postavení ženy podřízené muži a děti byly plně podřízeny otci. Kanonické právo činí značné rozdíly mezi dětmi manželskými a nemanželskými.⁷⁹

7.1.3. Reformy za období vlády Josefa II.

Za vlády Josefa II. došlo vydáním Manželského patentu (16. ledna 1783) ke zrušení církevní jurisdikce v manželských sporech a rozhodování těchto sporů. Přešlo do kompetence státních soudů. Pro katolická manželství zůstaly víceméně stejná pravidla jako v kanonickém právu, ale pro manželství jiných vyznání byla pravidla upravena (např. v oblasti rozlučitelnosti manželství). Jak ve svém pojednání píše JUDr. Ignác Antonín Hrdina, O. Praem., lze bez jakékoliv nadsázky mluvit o recepci kanonického práva sekulárním právem manželským, a to jak v oblasti uzavírání manželství, tak i o stanovení manželských překážek a požadavků kladených zákonodárcem na kvalitu manželského souhlasu.⁸⁰

V postavení rodiny a jejích příslušníků se nic nezměnilo. Stále zůstávalo nerovnoprávné postavení ženy a muže. Nicméně postavení nemanželských dětí doznalo v roce 1787 změn zejména v oblast dědického práva – nemanželským dětem byla přiznána práva jako manželským.⁸¹

7.1.4. Další úpravy

Dne 1. června 1811 byl vyhlášen patentem císaře Františka I. Všeobecný zákoník občanský (v němčině *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*), který platil i pro české území. Je jednou z nejstarších právních kodifikací v Evropě.

V díle prvním: O právu osobním (§15-284) jsou upravována (opět v souladu s kanonickým právem) rodinná a manželská práva. Manželství bylo koncipováno

---

⁷⁹ KLABOUCH, Jiří, Manželství a rodina v minulosti. Vyd. 1, Praha: Orbis, 1962, s. 64

⁸⁰ HRDINA, Ignác Antonín. Manželství v současném českém i kanonickém právu [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm>

⁸¹ KLABOUCH, Jiří, Manželství a rodina v minulosti. Vyd. 1, Praha: Orbis, 1962, s. 120

jako svazek nerovnoprávných subjektů.⁸² V § 91 a 92, která definují právo manžela jako hlavy rodiny a jemu podřízené ženy. Ke změně došlo ve vztazích rodičů a dětí, kdy výkon rodičovské moci částečně mohla uplatňovat i matka. Tento občanský zákoník (ve znění pozdějších novel a úprav) platil až do konce 1. světové války. Poté byl zákonem č. 11/1918 Sb. převzat jako základní pramen práva upravující manželské a rodinné vztahy v Československé republice (tzv. První republika).

Po první světové válce byl č. 11/1918 Sb. měněn pouze dílčími zákony, z nich nejvýznamnějším byl zákon č. 320/1919 Sb. (tzv. rozlukový zákon). Druhá světová válka znamenala ztrátu samostatnosti Československa a vznik Protektorátu Čechy a Morava, což znamenalo aplikaci německých zákonů a podřízení se německé jurisdikci.

Po druhé světové válce Československo navázalo v oblasti práva na První republiku. Jedním z prvních zákonů byl přijat zákon č. 265/1949 Sb. Zákon o právu rodinném, který zakotvil rovné postavení žen i mužů ve společnosti i rodině a zakázal diskriminaci dětí na základě jejich původu. V oblasti péče o děti byly zavedeny zemské a okresní komise péče o mládež.

7.2. Porovnání

Pro přehlednost práce budu porovnávat česká historická období, odpovídající obdobím *Asuka* a *Nara* (r. 645-794 n. l.) kdy platil zákoník *Taihó*, období platnosti zákoníku *Meidži* (1868-1945) a období *Šówa* (do roku 1948). Takto jsem se rozhodla, protože ve výše uvedených obdobích došlo k významným změnám nebo reformám v japonském rodinném právu.

Zatímco na území Čech vznikl a rozpadl se kmenový svaz Slovanů zvaný Sámova říše odkud nejsou známy žádné prameny upravující rodinné právo v Japonsku vzniká psaný zákoník *Taihó*, který upravoval i rodinné právo. Japonsko již opustilo kmenový systém a přešlo k definici *ie* neboli domu. V zákoníku jsou upraveny rovněž práva a povinnosti hlavy domu a členů domu. Současně je již vytvořen registr vlastníků půdy a stanoveny přiděly půdy na členy domu. Tyto přiděly stanovoval císař, jako vlastník veškeré půdy. V období Sámovy říše a po

---

⁸² VESELÁ, Renata a kol., Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. 2. vydání, Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 71. IBSN 80-86432-93-9.

jejím rozpadu byly základní jednotkou společnosti rodiny, které tvořil většinou manžel + manželka + jejich děti v Japonsku byla rodina pojata mnohem širěji a její součástí byly všichni pokrevní příbuzní + jejich partnerky mužských potomků + otroci. Zajímavostí je, že se staly součástí domu teprve po uzavření manželství. Japonci nelpěli tolik na pokrevním příbuzenství, ale pokud dům neměl mužského dědice, ten byl často adoptován. Zákoník *Taihó* již upravoval i podmínky pro zrušení manželství, ale mohl je uplatnit pouze manžel. Zákoník řešil i majetek manželů a po rozvodu si manžel nemohl ponechat majetek manželky a musel ho vrátit. Což jsou úpravy, které nejsou v Čechách ještě dlouho k vidění.

Do začátku platnosti zákoníku *Meidži* nebylo v Japonsku nijak výrazně upravováno rodinné právo.

Zákoník *Meidži* byl vyhlášen 27. dubna 1898. Tento zákoník byl velmi rozsáhlou úpravou rodinného práva. Právní úprava v Českých zemích prošla obdobím římského práva, kanonického práva a o století dříve začaly platit reformy Josefa II. zejména manželský patent, který rozvody manželství vyjímá z jurisdikce církve a jsou přikázány soudům civilním. Japonský občanský zákoník *Meidži* umožňoval dva typy rozvodů. Rozvod soudní a rozvod dohodou. Dále zákoník *Meidži* upravoval opatrovnictví – ukotvil institut dohlížející osoby na opatrovníka (něco podobného bylo v Čechách zavedeno až po 2. světové válce).

Na rozdíl od Japonska, v Čechách již v této době mohla matka dítěte uplatnit alespoň částečně rodičovskou moc nad dítětem, v Japonsku mohla mít matka rodičovskou moc pouze v případě, pokud dítě nemělo otce. I tak matka v některých případech potřebovala souhlas rodinné rady. Pokud se syn stal hlavou domu, matka se mu musela naprosto podřídít.

V roce 1787 byla u nás nemanželským dětem uznána stejná dědická práva jako dětem manželským. V Japonsku platí stále přednost manželských dětí před i uznanými nemanželskými dětmi.

Japonsko po 2. světové válce patřilo na stranu poražených mocností. Okupační spojenecké síly, v čele s USA, měly velký vliv na další vývoj rodinného práva v Japonsku. Občanský zákoník se tedy stal velmi prozápadním a ustoupil od upřednostňování kolektivu před individualitou. Důraz je kladen též na rovnost pohlaví. Československo po 2. světové válce se vydalo cestou budování socialismu a s tím spojený vliv Sovětského svazu na právo včetně rodinného. Došlo k potlačení

církevního vlivu na manželství i rozvody. Jinak v postavení manželů, dětí a rodiny nevidím žádné významné rozdíly.

8. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo identifikovat a popsat japonské rodinné právo v historickém vývoji. Věnovala jsem se primárně období platnosti zákoníku *Taihó*, občanského zákoníku *Meidži* a úpravám rodinného práva v období po skončení platnosti zákoníku *Meidži* (tj. 1898 - do konce 2. světové války) a dále do období Nového občanského zákoníku v roce 1948. Při vyhledávání a zkoumání podkladů jsem zjistila, že v češtině dosud neexistují ucelené překlady zákoníků *Taihó* a *Meidži*.

Po zpracování dostupných podkladů jsem zjistila, že rodinné právo v období zákoníku *Taihó* bylo významně pokrokovější než kdekoliv v Evropě. Tento zákoník je souborem buddhistických a konfuciánských pravidel. Manželka měla poměrně vyrovnané postavení vůči manželovi, mohla do jisté míry spravovat svůj majetek sama, v případě rozvodu její podíl na majetku nezůstal manželovi, ale jí. Zajímavostí je, že v případě situace, kdy do manželství vstupovala bohatá žena s chudým mužem, bylo pro muže mnohem obtížnější se rozvést. V období *Taihó* existoval velmi dobře spravovaný registr domu, a na základě těchto informací byla členům domu přidělována půda k obživě od císaře.

Co se týče období zákoníku *Meidži*, který byl nejdřív zpracováván podle francouzského vzoru. Tento však nebyl přijat a občanský zákoník byl zpracován po vzoru německém (přesněji pruském). Nejzávažnějším novým prvkem zavedeným v tomto občanském zákoníku, je zavedení pojmu „rodina“, tak jak ji známe nyní. Do té doby vlastně existoval v rodinném právu pouze pojem „ie“ (dům). Z rodiny byly vedlejší ženy. Tímto krokem zákonodárci prosazují monogamní soužití.

Na manželství se v zákoníku hledělo jako na smlouvu, která musela být uzavřena před státním orgánem, z čehož je zřejmý odklon od náboženských svatebních obřadů. Významným prvkem, který ovlivňuje konec manželství je možnost rozvodu dohodou mezi manželi. Tato možnost v tehdejších Čechách vůbec nepřípadala v úvahu.

Americký vliv na rodinné právo znamenal významný zásah do fungování tradičního rodinného systému. Manželství se uzavírala mnohem svobodněji než dříve. Nicméně na venkově zůstávala tradice často zachována, v průmyslových městech mezi vrstvou dělníků a střední podnikatelskou vrstvou a inteligencí začal být vnímán tradiční způsob jako anachronismus. Tento stav způsoboval a zřejmě

i působí ve společnosti pnutí. Závěrem lze říci, že reforma občanského zákoníku byla v souladu s tendencemi, které v japonské společnosti působí již delší dobu.

Mám-li hodnotit celý vývoj japonského rodinného práva je zřejmé, že minimálně ve svých počátcích bylo podstatně vyspělejší než evropské. V období občanského zákoníku *Meidži* udělala úprava rodinného práva krok zpět směrem k tradičním hodnotám a nový občanský zákoník (1948) svým prozápadním směřováním ukotvil Japonsko mezi vyspělé civilizace.

Domnívám se, že všechny cíle mé práce byly naplněny.

RESUME

This diploma thesis is devoted to the identification and description of Japanese family law in its historical development up to 1951. In particular, the thesis examines the regulation of marriage, parenthood, the status of women, and the management of property from the perspective of Japanese family law.

In the first chapter, in order to make the whole thesis more comprehensive, I will briefly discuss each period of Japanese history. I will cover all periods from ancient times, beginning with the *Jōmon* period, to modern times. The first chapter is intended to be a brief overview of Japan's economic and legal development.

The second chapter focuses on the development of the family and family law in Japan from the earliest periods to the modern period.

The third chapter focuses on the *Taihō* Code, one of the first significant documentable milestones in the historical development of Japanese family law. The *Taihō* Code deals with the regulation of the position of the head of the household, his rights and duties. It also discusses the legal regulation of marriage, where only one official wife was recognized at this time, but this did not mean a husband could not have other partners. Concubines were also given attention in the code. The *Taiho* Code also regulated divorce, which was only possible for reasons specified by the law.

The fourth chapter deals with the Constitution of the Empire of Japan, which was important for understanding the context of the *Meiji* Civil Code. The Constitution of the Empire of Japan consisted of an introductory clause, the Imperial Oath, the Imperial Rescript, a preamble, and seven chapters.

The fifth chapter details the civil code of the *Meiji* period, where the areas of marriage, parentage, the institution of the head of the house, and the institution of the family council are discussed. The area of marriage consists of the requisites of marriage, nullity of marriage, marital property and divorce. The area of parenthood consists of adoption, parental authority and guardianship.

The sixth chapter focuses on the change in family law and the issuance of the new Civil Code after World War II, when major changes occurred within the family and marriage. Family law became, under the influence of the United States, pro-Western and some Japanese institutions were changed or even abolished.

Chapter Seven covers milestones in Czech and Czechoslovak family law that are important for the following comparison of Czech family law with Japanese family law.

レジメ

本論文は、1951年までの歴史的展開の中で、日本の家族法を特定し、記述することを目的としている。

第1章では、卒業論文全体の整合性を保つために、日本の歴史の個々の時代に簡単に焦点を当てます。ゾモン時代から現代まで、古代からすべての時代をカバーします。

第2章では、日本における家族と家族法の発展について、初期から近代まで取り上げる。

第3章では、日本の家族法の歴史的発展において、文書化可能な最初の重要なマイルストーンの一つである大宝律令（たいほうりつ）を取り上げる。

第4章では、大日本帝国憲法に充てられている。

第5章では、明治時代の民法を詳しく扱い、婚姻、親権、世帯主制度、家族会議制度などの分野を取り上げている。

第6章では、第二次世界大戦後の家族法の変化と新民法の発布に焦点をあてている。

第7章では、チェコとチェコスロバキアの家族法のマイルストーンを取り上げ、以下のチェコ家族法と日本家族法の比較のために重要な意味を持つ。

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

- BALÍK, Stanislav, BALÍK, Stanislav ml. a BALÍK, Stanislav jr. *Právní dějiny mimoevropských zemí*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021.
- BELLAH, Robert N. *Takugawa Religion*. Glencoe: Free Press, 1985.
- BERRY, Mary Elizabeth. *Hideyoshi*. Cambridge: Harvard University Press, 1982.
- BOHÁČKOVÁ, Libuše a Vlasta WINKELHÖFEROVÁ. *Vějíř a meč. (Kapitoly z dějin japonské kultury)*. Praha: Nakladatelství Panorama, 1987.
- BŮŽKOVÁ, Zuzana. „Ústava Velkého Japonského císařství po osvícenské revoluci Meidži.“ *Diplomová práce*. Univerzita Palackého Olomouc. Olomouc, 2017.
- Britannica T. Editors of Encyclopaedia. „Taiho code. Encyclopedia Britannica.“ 20. červenec 1998. [www. britannica.com](http://www.britannica.com). březen 2023. <<https://www.britannica.com/topic/Taiho-code>>.
- CARKEEK a Vivian M. „The Taiho Code, the First Code of Japan.“ 1.182 (1926).
- HALÁSZOVÁ, Věra. *Závislost současné japonské rodiny na tradičním ideláním typu*. E-JOURNAL OF CHARLES UNIVEERSITY. Praha, 2008. <<https://www.researchgate.net/search/publication?q=halaszová>>.
- HAVLÍK, Jakub. *Přerod Japonska v moderní stát: reforma Meidži*. Praha, 2017.
- HIROSHI, Oda. *Japanese Law*. London: Oxford University Press, 1992.
- HRDINA, Ignác Antonín. *Manželství v současném českém i kanonickém právu*. Univerzita Karlova . Praha, 2011. <<http://specp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm>>.
- ITO, Hirobumi. *Commentaries on the constitution of the empire of Japan*. Překl. 22nd year of Meiji, 1889) Miyoji Ito (Tokyo: Igirisu-horitsu gakko. Harvard University. Tokyo, 1889. <<https://history.hanover.edu/texts/1889con.html>>.
- JAMAMOTO, Takeo. *Kenkjú. Nihonši*. Tókjó: Óbunša, 1974.

- KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo 2. vydání*. Sv. Část II, Oddíl III. Římské právo rodinné. Praha: C.H. Beck, 1995.
- KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962.
- LÖNHOLM, Dr. Ludwig Hermann. *The Civil Coded of Japan*. Sv. 4. Bremen: Max Nossler, 1898. 5 sv.
- PAPPAFAVA, Vladimír. „Die japanische Verfassung.“ 1892: 209-212.
- REISCHAUER, Edwin O. a Albert M. CRAIG. *Dějiny Japonska*. Oxford: Vydavatelství Lidové noviny, 1989.
- STAINER, Kurt. „Postwar Changes in the Japanese Civil Code.“ *Washington Law Review* 8. leden 1950: 286-312.
- STANFORD University. „Japanese Family Law.“ *Stanford Law Review* Prosinec 1956: 132-154.
- SVOJSÍK, Alois. *Japonsko a jeho lid*. Nákladem Al. Svojsíka v Praze II. 1913
- TOMÁŠEK, Michal. *Přehled dějin japonského práva 3*. Praha: Univerzita Karlova, 2007.
- VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986.
- VESELÁ, Renata a kolektiv. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- 大日本帝国憲法. 日本国憲法の誕生 [online]. Tokio: National Diet Library, c2003-2004 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.ndl.go.jp/constitution/etc/j02.html#s6>